

Orosz Katinka

Az európai polgári eljárásjog a magyar jog tükrében

Bevezetés

„Valamiféle Európai Egyesült Államokat kell megteremtünk.”¹

Egyesült Európa. Bár századok óta foglalkoztatta ez a gondolat az öreg kontinens nagyjait, - ugyan más keretek között- az állami szuverenitás, és az egyén individuumának figyelmen kívül hagyásával, végül csak a XXI. Században valósulhatott meg. Beszédok, tárgyalások sokaságával - s a tettek mezejére lépve – szerződések, megállapodások eredményeképpen; nemzetek egységes akarataként, ahogyan ezt Vida Krisztina is megjegyzi: „Európa egyesítésének, a béke és a jólét megteremtésének és intézményesítésének terve... úgy válhat valóra, hogy mindez egyenrangú államok közös akaratán, és nem hegemon irányításon alapul.”² A folyamat kölcsönös együttműködéssel, ugyanakkor lemondások sorozatával járt együtt. Így jött létre egy szövetségi rendszernek is nevezhető szervezet, mely a térség kis államainak világhatalmi súlyát, mind politikai, mind társadalmi, mind gazdasági szempontból is növelni igyekszik: az Európai Unió. Ezen a néven 1992-ben jött létre az Európai Unió szerződéssel, ismertebb nevén a Maastrichti szerződéssel.³ Ez egy hosszú, csaknem fél évszázados folyamat eredménye, de az integráció még közel sem ért a véget.

Az egységesülés egyik eleme egy összehangolt jogrendszer létrehozása, az egyes államok különböző jogrendjének egymáshoz való közelítése, valamennyi jogág tekintetében, mind anyagi, mind eljárásjogi értelemben. A következőkben azokat a polgári eljárásjog területén, illetve ezzel összefüggésben létrejött, olyan jogforrásokat tekinteném át – az elsődleges, illetve a másodlagos jog területén egyaránt –, melyek ezt a jogharmonizációt, akár csak részben is szolgálják. Majd ezek után szeretném levonni a konklúziót, hogy ezen szabályok beépülése nemzeti jogrendszerünkbe milyen hatásokkal is jár, milyen előnyöket jelent, továbbá milyen problémákat vet fel.

De ezt megelőzően meg kell ismerkednünk az európai polgári eljárásjog fogalmával.

¹ Részlet Churchill 1946 szeptemberében a zürichi egyetemen tartott beszédéből. In: Salamon Konrád: Történelem IV, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2001, 167.

² Vida Krisztina: Az európai integráció története. In Európai közjog és politika, Osiris Kiadó, Budapest, 2003,12.

³ http://hu.wikipedia.org/wiki/Maastrichti_szerz%C5%91d%C3%A9s.

I. Fejezet. Amit az európai polgári eljárásjogról tudni kell

1. Az európai polgári eljárásjog fogalmáról

1. 1. A fogalom gyökere

A fogalom pontos meghatározásáig kicsit távolabbról szeretnék eljutni; két tágabb kategória megvilágításán keresztül. Az első ezek közül a nemzetközi polgári eljárásjog lenne, melyre két - a magyar jogirodalomban fellelhető – meghatározást adnék. Az első Szászy István monográfiájából származik „a nemzetközi polgári eljárásjog a polgári eljárásjognak a nemzetközi, külföldi vonatkozásait szabályozza.”⁴ Továbbá Kengyel Miklóst idézném, aki szerint a nemzetközi polgári eljárásjog azokat a perjogi normákat tartalmazza, amelyeket egy adott ország polgári eljárásjoga alkalmazni rendel a külföldi vonatkozású jogvitákra.⁵

A másik kategória – pontosabban fogalmazva jogág –, amiről itt említést érdemes tenni, az az Európai Unió joga, jogrendszere. Az ennek mibenlétéről alkotott hivatalos álláspontot, maga az Európai Közösségek Bírósága mondta ki a Costa/ENEL- ügyben hozott ítéletében. Eszerint az EGK Szerződés létrehozta saját jogrendszerét, mely a Szerződés hatályba lépésével a tagállamok jogrendszereinek szerves részévé vált, és amelyet bíróságai kötelesek alkalmazni. Egy korlátlan időtartamú közösség alakult meg, amely saját jogintézményekkel, saját jogi személyiséggel, saját jogképességgel és képviseleti joggal rendelkezik a nemzetközi szintén.⁶ Tehát a nemzetközi jog sajátos, de ugyanakkor attól elkülönülő, önálló jogrendszernek mondta ki az EU jogszabályait.⁷ Ennek a jogrendszernek a legfontosabb tulajdonsága többek között az, hogy elsőbbséget élvez a nemzeti jogokkal szemben, vagyis a résztvevő államok saját szuverenitásukat korlátozták és hatásköreik egy részét a Közösségre ruházták át, így a Közösség akaratának alávetették mind önmagukat, mind állampolgáraikat.⁸ Ebből következőleg annak rendelkezései kötelezőek és közvetlenül alkalmazandóak az Európai Unió tagállamainak területén, azaz főszabály szerint⁹ hatályosulásuk nem igényel külön nemzeti jogalkotói aktust.¹⁰

⁴ Szászy István: Nemzetközi polgári eljárásjog. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1963, 16.

⁵ Kengyel Miklós: Magyar polgári eljárásjog. Osiris Kiadó, Budapest, 2004, 615.

⁶ Costa vs. Enel ügy. Ügyszám: C-6/64. In: Válogatott ítéletek az Európai Bíróság esetjogából. KJK- KERSZÖV, Budapest, 2001, I. Kötet, 18.

⁷ Osztovits András: Az európai polgári eljárásjog fogalma, előzményei és jogforrásai. In: Európai polgári eljárásjog jogszabálygyűjtemény (szerk.: Osztovits András), HVG-ORAC, Budapest, 2004, 17.

⁸ Costa contra Enel ügy. Ügyszám: C-6/64. In: Válogatott ítéletek az Európai Bíróság esetjogából. KJK- KERSZÖV, Budapest, 2001, I. Kötet, 19.

⁹ Rendelet esetében. Ugyanakkor az irányelvek csak az elérendő célt határozzák meg, az ezek megvalósításához szükséges részletszabályok kialakítását a tagállamok nemzeti jogalkotására bízzák.

¹⁰ A. G. Toth: The Oxford encyclopaedia of European community law. Volume I. Institutional law. Clarendon Press, Oxford, 1990. 98-99, 501-502.

1. 2. Definíciók és kritikák

E két fenti meghatározás keresztmetszeteként pedig eljutunk a keresett fogalomhoz.

„Az Európai Unió tagállamaiban egységesen alkalmazott nemzetközi polgári eljárásjogi szabályok összessége.”¹¹ Így foglalta össze a magyar jogirodalomban elsőként – Kengyel Miklós az európai polgári eljárásjog lényegét. – Osztovits András pedig ezt a következőkkel egészíti ki: „az Európai Közösség szervei által alkotott azon jogi normák összessége, amelyeket a polgári jogvita olyan tényállási elemeire kell alkalmazni, mely tényállási elemek az Európai Közösség egy másik tagállamával kapcsolatosak. Ezen meghatározás alapján az európai eljárásjog jogforrását a közösségi jogi normák alkotják.”¹² A továbbiakban lássuk ezeket...

De még mielőtt a bemutatást megkezdeném, egy-két szóval szeretném véleményezni Osztovits meglátásait. A tőle idézett szövegben haladjunk hátulról visszafelé. „Közösségi jogi normák alkotják az európai eljárásjog jogforrásait.” Közösségi jogi normákat, vagyis a Közösség által alkotott jogszabályokat,¹³ csak abban az esetben lehet egy adott tárgykörben létrehozni, illetve alkalmazni, ha közösségi jogi hatáskörbe tartozik. A polgári eljárásjog esetében ez csak az Amszterdami Szerződés keretében történt meg, ekkor került ugyanis közösségi jogalkotás hatálya alá, vagyis az Európai Unió első pillérébe a polgári és a kereskedelmi ügyekben való igazságügyi együttműködés. Eddig ugyanis a harmadik pillérben kapott helyet, ahol csak nemzetközi szerződésekkel nyílt lehetőség az egységes szabályozás kialakítására (Erről a későbbiekben még szót ejtek). Ez azt jelenti, hogy az Amszterdami Szerződés hatálybalépéséig (1999. május 1.) a tagállamok egymással kötött többoldalú szerződésekkel szabályozhatták ezt a területet. A félreértés elkerülése végett megjegyzem, hogy ezek is a közösségi jog részét képezik, de nem a Közösség önálló jogalkotó szerveinek, hanem a részt vevő államok nemzeti kormányának munkájával valósulnak meg. Az Európai Unió Parlamentje és Tanácsa csak 1999-től kapott felhatalmazást az európai polgári eljárásjog közösségi jogi szinten való rendezésére. Ebből az is következik, hogy a fogalom leírása során „Európai Közösség szervei” mellett az egyes államok nemzeti kormányait is szükségesnek tartom megemlíteni a jogalkotók sorában, hiszen elsődleges jogforrás is vonatkozik a területre.

És csak utalás szintjén felvetném azt a kérdést is, hogy mivel a bilaterális jogsegélyek nem lettek hatályon kívül helyezve, sőt létezik rendelet, mely külön pontban kiemeli e lehetőség továbbiakban való változatlan fennállását.¹⁴ Akkor nem lenne célszerű ezen jogsegélyeket is az európai polgári eljárásjog fogalmába tartozónak ítélnünk?

De menjünk tovább: olyan tényállási elemekre kell alkalmazni; „mely tényállási elemek az Európai Közösség egy másik tagállamával kapcsolatosak.” Vannak azonban olyan esetek, amikor nem, vagy nem csak és kizárólag másik uniós tagállamról van szó, amikor az európai polgári eljárásjog szabályai egy nem uniós tagállammal szemben kerülnek alkalmazásra, továbbá az is előfordulhat elméleti szinten, hogy csupán egy uniós tagállamon belül alkalmazzuk e szabályokat. Az előbbire példa a Luganói Egyezmény (az Egyezmény tartalmáról részletesebben később), amely tagjai között tudhatja az uniós tagállamokat, de nem kizárólagosan őket, hiszen létrejötté pont annak a

¹¹ Kengyel Miklós: Magyar polgári eljárásjog. Osiris Kiadó, Budapest, 2004, 631.

¹² Osztovits András: Az európai polgári eljárásjog fogalma, előzményei és jogforrásai. In: Európai polgári eljárásjog jogszabálygyűjtemény (szerk.: Osztovits András), HVG-ORAC, Budapest, 2004, 18.

¹³ http://www.eu2004.hu/index.php?op=kozossegi_jog&id=3

¹⁴ A Tanács 1348/2000/EK Rendeletének 15. cikke

felismerésnek köszönhető, hogy a joghatósági, elismerési és végrehajtási szabályok egységesítésére, illetve az ezzel kapcsolatos eljárások egyszerűsítésére nem csupán az Európai Unió tagállamainak egymás közötti jogvitáiban van szükség. Így a Luganói Egyezmény egy uniós tagállam és egy másik – a Luganói Egyezmény területi hatálya alá tartozó – nem uniós tagállam vonatkozásában is alkalmazható, tovább fokozva azt is meg kell jegyezni, hogy uniós tagállam részvételére egyáltalán nincs szükség, amennyiben két olyan országról esik szó, akik ugyan a Luganói Szerződéshez csatlakoztak, de az Uniónak nem tagjai.

De hogy ne csak ezt az egyetlen példát említsem, nézzük meg dogmatikailag is. Éppen ezt a problémát veti fel az Amszterdami Szerződés 65. cikkében olvasható fordulat: „a belső piac megfelelő működéséhez szükséges mértékben” áll fenn a Közösség jogalkotási jogköre. Ezt a kifejezést kétféleképpen értelmezhetjük. A megszorító értelmezés szerint a Közösség jogalkotási jogköre csak abban az esetben áll fenn, ha tisztán közösségen belüli kérdésekről van szó. Másrészt felfoghatjuk tágabban is: A Közösség olyan normákat is alkothat, melyek közösségi szempontból „külső” (azaz Közösségen kívüli állammal is kapcsolatot mutató) elemet tartalmazó tényállást szabályoznak. A jogirodalom, inkább ez utóbbi mellett tör lándzsát, a következő érveléssel: az EK-szerződés Amszterdami Szerződéssel bevezetett új fejezetének célja többek között az, hogy a tagállami állampolgárok (akik egyben uniós állampolgárok is) érdekében egységes igazságszolgáltatást valósítson meg. Ezen célkitűzés tekintetében nincs különbség a tisztán Közösségen belüli, illetve a tagállamok és külső államok jogával is kapcsolatban álló jogviszonyok között.¹⁵

De most már térjünk át a másik esetre - elméletben: ha a joghatóságot szabályozó jogszabályokat vizsgáljuk, akkor rá kell döbbernünk, hogy ezen jogforrások alkalmazhatóságát a jogalkotó *expressis verbis* nem köti a külföldi (más tagállami) elem létehez. Bár ezen elem hiányából az következik, hogy annak az egyetlen államnak van joghatósága, amelyikhez a konkrét jogeset kötődik, a szó szerinti értelmezésből nem következik a pusztán „belföldi ügyek” kizárása. A határozatok elismerése és a végrehajtás kérdése azonban már más megítélés alá esik, mivel e rendelkezések tekintetében szükséges, hogy külföldi határozatról legyen szó.¹⁶

Továbbhaladva; az európai fizetési meghagyásos eljárás javaslata (bemutatását ld. később) gyakorlati szinten is alátámasztja állításomat, hiszen ennek megvalósulása esetén, „a tervek szerint nem csupán a határokon átívelő követelések érvényesítésére lesz alkalmazható majd, hanem a hasonló tagállami eljárások mellett a tagállamon belüli ügyekben is igénybe lehet majd venni.”¹⁷

És még egy lényeges mozzanatot szeretnék megvizsgálni. Mégpedig a definícióban olvasható „polgári jogvita” kifejezést. A későbbiekben látni fogjuk, hogy az európai polgári eljárásjogra vonatkozó normák hatálya alá, nem csak olyan jogviták tartoznak, melyek a magyar jog szerint a polgári jogvita fogalma alá esnek. Példákkal illusztrálva ezt; egy-egy európai polgári eljárásjogi szabályozást tartalmazó norma kereskedelmi vagy házassági ügyekben, szülői felelősséggel kapcsolatosan, továbbá végrehajtást, felszámolást érintő kérdésekben is alkalmazandó.¹⁸

¹⁵ Garamvölgyi Róbert - Nemessányi Zoltán: A nemzeti kollíziós jogok alkonya: a nemzetközi magánjog „közösségiesítésének” folyamata. In: Európa Tükör, 2003., 5. Szám, 38-39.

¹⁶ Kengyel Miklós- Harsági Viktória: Európai polgári eljárásjog., Osiris Kiadó, Budapest, 2006, 96-97.

¹⁷ Kapa Mátyás: Ha az adós nem fizet... HVG-ORAC, Budapest, 2006, 112-113.

¹⁸ Például: Kereskedelmi ügyben: 44/2001/EK, 1348/2000/EK, 1206/2001/EK Rendelet, házassági ügyekben és szülői felelősséggel kapcsolatosan: 1347/2000/EK, 2201/2003/EK, végrehajtás 44/2001/EK, 805/2004/EK Rendelet

Mindezeket figyelembe véve, az európai polgári eljárásjog definícióját a következőképpen pontosítanám: az Európai Közösség és az EGT tagállamok jogalkotói által alkotott azon jogi normák összessége, amelyeket a polgári vagy ezzel hasonló megítélés alá eső jogvita olyan elemeire kell alkalmazni, mely tényállási elemek általában az Európai Közösség egy más tagállamával, esetleg ezen kívül eső államokkal kapcsolatosak, ha a jogvita összességében Európai Közösség valamely tagállamához köthető. Ebből következőleg az európai polgári eljárásjog jogforrását többoldalú nemzetközi szerződések, két vagy többoldalú jogsegélyegyezmények, illetve többségében közösségi jogi normák alkotják.

2. Elsődleges jogforrások

2. 1. Az elsődleges jog fogalma

A közösségi jog (acquis communautaire) az elsődleges és a másodlagos jogból épül fel. Az elsődleges jogot maguk a tagállamok alkotják. Ide tartoznak a közösségek alapító szerződésai, módosításai, valamint a rájuk épülő szerződések. Ha úgy tetszik, ezek alkotják az Európai Unió „alkotmányát”.¹⁹ Így meghatározzák az együttműködés céljait, szabályozzák a közösségek felépítését, az ehhez szükséges intézményrendszereket.²⁰

2. 2. A Római Szerződésről

Az Unió gyökerét egy gazdasági közösség létrehívása alkotja. Az Európai Gazdasági Közösséget (továbbiakban: EGK), az 1957-es *Római Szerződés* hozta létre, melynek 3. cikke fogalmazta meg az integrációs szándék legfőbb mozgatórugóit, a sokat emlegetett ún. négy alapszabadságot: az áruk, a szolgáltatások, a személyek és a tőke szabad áramlását. Már ekkor megszületett az a felismerés, hogy ezek a szabadságok csak a jogértelmezési lehetőségek és a jogvédelem közösségi szintű garانتálása esetén képesek hatékonyan érvényesülni. Így tehát a méltán „ötödik szabadságnak” nevezett, bírósági ítéletek szabad áramlása a Római Szerződésben került először megfogalmazásra.²¹ „A tagállamok az 1957. évi alapító szerződésben kötelezettséget vállaltak arra, hogy közös tárgyalásokat folytatnak a bírósági határozatok és a választottbírósági ítéletek kölcsönös elismerésére és végrehajtására vonatkozó alapszabadságok egyszerűsítéséről.”²²

2. 3. Összefoglalás az Egyesülési, a Maastrichti, Amszterdami, valamint a Nizzai Szerződésről

felszámolásról:1346/2000/EK Rendelet.

¹⁹ Günther Ettl, Horst Teske, Heinrich Weiler: Eu-ABC. Lexikon für Politik, Recht, Wirtschaft, Steuern, Finanzen, Institutionen. Economica, Bonn, 1996, 235.

²⁰ Várnay Ernő és Papp Mónika: Az Európai Unió joga. KJK- Kerszöv, Budapest, 2005, 188.

²¹ Szekeres Szilvia: jogharmonizációs problémák az ideiglenes intézkedéssel összefüggésben (a Brüsszeli/Luganói Egyezmény 24. cikke). In: A Magyar polgári eljárásjog a kilencvenes években és az Eu jogharmonizáció. (szerk.: Papp Zsuzsanna), ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2003, 247.

²² Kengyel Miklós- Harsági Viktória: Európai polgári eljárásjog., Osiris Kiadó, Budapest, 2006, 53.

Az alapító szerződések, valamint az elsődleges jogot alkotó jogforrások sorából, a téma szempontjából érintőlegesen érdemes megemlíteni az 1965-ös *Egyesülési Szerződést*, mely több fontos intézkedése mellett Luxemburgot jelöli meg a közösségek (EGK, ESZAK,²³ Euratom²⁴) bíróságának székhelyéül.²⁵

Továbbá a *Maastrichti szerződést*, ahol megjelenik az EU ún. három pilléres szerkezete, mely a Közösség legfontosabb feladatait, célkitűzéseit foglalja össze. Az első pillér a gazdasági, vagyis a szupranacionális integrációt, a második pillér a közös kül- és biztonságpolitika jogi alapjait teremti meg, segítve ezzel a külpolitikai identitás kialakítását, a harmadik pillér pedig együttműködést ír elő a bel- és igazságügy területén.²⁶

Tehát míg az alapokat a bel- és igazságügyi együttműködés kapcsán a Maastrichti Szerződés teremtette meg, addig a jogirodalom²⁷ az *Amszterdami Szerződés* (1997) egyik legjelentősebb érdemeként tartja számon, hogy az eddig még csak formálódó, és óvatosan megfogalmazott unió ezekben a kérdésekben konkrét tartalmat kapott, valamint célja is megfogalmazásra került.²⁸ „Eszert az együttműködés legfontosabb tárgykörei a bírói és egyéb igazságszolgáltatási dokumentumok határon átnyúló kézbesítésének, a bizonyítás terén történő együttműködésnek, a polgári és a kereskedelmi ügyekben hozott határozatok elismerésének és végrehajtásának javítása és egyszerűsítése, a kollíziós normák és hatásköri (joghatósági) összeütközés területén a tagállami szabályok harmonizálása, a polgári perek gyors lefolyását gátló akadályok kiküszöbölése, szükség esetén a tagállamokban alkalmazandó polgári eljárásjogi szabályok közelítése. A Szerződés több más tárgyköre mellett a polgári és a kereskedelmi ügyekhez kötődő igazságügyi együttműködést is a harmadik pillérből az elsőbe, azaz közösségi hatáskörbe, helyezte át.”²⁹ Így téve lehetővé a másodlagos közösségi jogforrások útján történő szabályozást, míg eddig csupán a tagállamok által kötött nemzetközi szerződésekkel lehetett ezt megtenni. Ennek jelentőségéről már fentebb szót ejtettem. Az Amszterdami Szerződés tehát új irányt és lendületet adott a polgári eljárásjog területén történő jogharmonizációnak. Ennek nyomán került megfogalmazásra a tamperei csúcstalálkozón³⁰ az Európai Igazságügyi Térség fogalmának meghatározása, mely azt jelenti, hogy a jogalanyok számára egy másik tagállamban sem lehet nehezebb a jogérvényesítés, mint saját tagállamukban, valamint a „bécsi cselekvési terv” mely főként a hatóságok együttműködését, a kommunikáció, az eljárás, valamint a végrehajtás egyszerűsítését célozza, különösen a polgárok mindennapi életére ható területeken.³¹ Valamint ezt követően több közösségi jogszabályt is alkottak ezen a területen, melyekre tárgyalására majd később térnék ki.³²

²³ ESZAK: Európai Szén- és Acélközösség

²⁴ Euratom: Európai Atomenergia Közösség

²⁵ Masika Edit- Harmati Gergely: *Egységes Belbiztonsági és jogi térség Európában: bel- és igazságügyi együttműködés az Európai Unióban*, ISM, Budapest, 1999, 44.

²⁶ Vida Krisztina: *Az európai integráció története*. In: *Európai közjog és politika*, Osiris Kiadó, Budapest, 2003, 35-36.

²⁷ Kecskés László: *Eu-jog és jogharmonizáció*, HVG-ORAC, Budapest, 2003, 107.; Horváth Zoltán: *Kézikönyv az Európai Unióról*. HVG-ORAC, Budapest, 2005, 568. Kengyel Miklós- Harsági Viktória: *Európai polgári eljárásjog.*, Osiris Kiadó, Budapest, 2006, 36.

²⁸ Kecskés László: *Eu-jog és jogharmonizáció*, HVG-ORAC, Budapest, 2003, 109.

²⁹ Kapa Mátyás: *Az Európai jogharmonizáció a bírósági végrehajtás területén*. In: *A Magyar polgári eljárásjog a kilencvenes években és az Eu jogharmonizáció*. (szerk.: Papp Zsuzsanna), ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2003, 104-105.

³⁰ *Az Európai Tanács tamperei rendkívüli ülése*, 1999. október 15-16-án.

³¹ Kengyel Miklós- Harsági Viktória: *Európai polgári eljárásjog.*, Osiris Kiadó, Budapest, 2006, 35-36.

³² Kapa Mátyás: *Az Európai jogharmonizáció a bírósági végrehajtás területén*. In: *A Magyar polgári eljárásjog a kilencvenes években és az Eu jogharmonizáció*. (szerk.: Papp Zsuzsanna), ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2003, 104-105.

Végül a *Nizzai Szerződés* (2001) jelentőségét említeném, ami abban nyilvánul meg, hogy feladták az egyhangúság követelményét,³³ így egyszerűbbé vált a jogalkotás folyamata (kivételt képeznek a családjogi ügyek, nagy jelentőségük miatt).³⁴

A fent említett szerződések bár hatottak ugyan a polgári eljárásjog fejlődésére, feladatuk nem csak és kizárólag ebben nyilvánult meg. Most tekintsük át azokat az egyezményeket, melyek elsősorban ezen fejlődésre törekedtek.

2. 4. Az 1968. évi Brüsszeli Egyezmény

2. 4. 1. Az Egyezmény létrejötte, és az Egyezményhez kapcsolódó dokumentumok

A Európai polgári eljárásjog kialakulásának több évtizedes folyamatának az EGK megalapítása utáni következő fontos állomása a Brüsszeli Egyezmény megkötése volt.

A Római Szerződés 220. cikkének folyamánként, mintegy tízéves előkészítő munka után írta alá az akkori hat tagállam³⁵ 1968. szeptember 27-én Brüsszelben a *Polgári és kereskedelmi ügyekben irányadó bírósági joghatóságról, valamint a bírósági határozatok végrehajtásáról szóló egyezményt* (a továbbiakban Brüsszeli Egyezmény). Az Egyezménnyel azonos időben írták alá, az annak alkalmazásával kapcsolatos eljárásjogi kérdéseket rendező ún. *1968-as Jegyzőkönyvet*, majd ezt követte az *1971-es Luxemburgi jegyzőkönyv* elfogadása, mely az Európai Közösségek (EK) felhatalmazását deklarálta a Brüsszeli Egyezmény értelmezésére vonatkozóan. De a fejlődés ezzel még korántsem ért véget. A Brüsszeli Egyezmény egy „Zárt egyezmény, részesei kizárólag az Európai közösség tagállamai lehetnek, azoknak viszont köteleességük áll fenn az egyezmény elfogadására.”³⁶ – olvasható Kapa Mátyás megfogalmazásában –, így ennek következményeként egy sor *Csatlakozási szerződés* elfogadása következett, hiszen a Szerződés hatályát az újonnan csatlakozó EGK tagállamokra is ki kellett terjeszteni.³⁷ Ezzel egyidejűleg a csatlakozási jegyzőkönyvek számos ponton érdemben is módosították az Egyezmény rendelkezéseit.³⁸

Ez idáig négy darab csatlakozási Egyezmény fogadtak el; 1978-ban Nagy Britannia, Írország és Dánia (I. Csatlakozási Egyezmény), 1982-ben Görögország (II. Csatlakozási Egyezmény), 1989-ben Spanyolország és Portugália (III. Csatlakozási Egyezmény, és végül 1996-ban Ausztria, Finnország és Svédország (IV. Csatlakozási Egyezmény) csatlakozásakor. A II és a IV. Csatlakozási Egyezmény csupán a csatlakozással járó technikai kiigazításokat foglalta írásba, a másik két esetben az Egyezmény revíziójára is megragadták az alkalmat.³⁹

³³ Az Európai Unióban a Miniszterek Tanácsának határozatait vagy egyhangúlag, vagy többségi szavazással hozzák. Az egyes tagállamok a Szerződések alapján csak az előbbi tekintetében rendelkeznek vétőjoggal. (<http://hvg.hu/eumindentudo/20041124eumine.aspx>)

³⁴ Kengyel Miklós- Harsági Viktória: *Európai polgári eljárásjog.*, Osiris Kiadó, Budapest, 2006, 36.

³⁵ Belgium, Franciaország, Hollandia, Luxemburg, NSZK, Olaszország.

³⁶ Kapa Mátyás: *Az Európai jogharmonizáció a bírósági végrehajtás területén.* In: 102.

³⁷ Szekeres Szilvia: *jogharmonizációs problémák az ideiglenes intézkedéssel összefüggésben (a Brüsszeli/Luganói Egyezmény 24. cikke)*, In: *A Magyar polgári eljárásjog a kilencvenes években és az Eu jogharmonizáció.* (szerk.: Papp Zsuzsanna), ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2003, 247-248.

³⁸ Juhász Imre: *Gondolatok a Brüsszeli Egyezményről.* In: *Magister artis boni et aequi: studia in honorem Németh János.* (szerk.: Kiss Daisy és Varga István), ELTE, Budapest, 2003, 398.

³⁹ Szekeres Szilvia: *jogharmonizációs problémák az ideiglenes intézkedéssel összefüggésben (a Brüsszeli/Luganói Egyezmény 24. cikke)*, In: *A Magyar polgári eljárásjog a kilencvenes években és az Eu jogharmonizáció.* (szerk.: Papp Zsuzsanna), ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2003, 248-249.

Így 1978-ban az Egyesült Királyság és Írország common law jogrendszerére való tekintettel számos ponton egyértelműbbé tették a szöveget, továbbá új intézményeket is bevezettek (pl.: fogyasztói jogviták területén), illetve az 1971-es Jegyzőkönyvet is kiegészítették. Míg 1989-ben is lényeges változtatásokat eszközöltek; például megteremtették az egyedi munkaszerződésekre vonatkozó különös joghatóságot, valamint bevezették a joghatósági megállapodásoknál a kereskedelmi forgalomban szokásos formákat.⁴⁰

2. 3. 2. Az Egyezmény felépítése

Az Egyezmény témakörei szerint három nagy szakaszra osztható fel. De mindezek előtt fontos szót ejteni a bevezető szakaszokról, melyek a Megállapodás létrejöttének *célját*, majd *alkalmazási körét* határolják körül. Kicsit bővebben:

Az Egyezmény célkitűzéseit a jogalkotó Preambulumban fogalmazza meg, eszerint a Szerződő felek meg kívánják valósítani a római szerződés 220. Cikkének elvárásait, nevezetesen, hogy egyszerűsítik a bírósági határozatok kölcsönös elismerésének és végrehajtásának formai jogi feltételeit, hogy erősítik az európai unióban a jogalanyok jogi védelmét, hogy megteremtik, illetve meghatározzák bíróságaik nemzetközi joghatóságát. - ahogy az egyezmény fogalmaz.”

Az Egyezmény polgári és kereskedelmi ügyek körében hatályos. Ebbe nem tartoznak bele az adó- és vámügyek, illetve a közigazgatási jog körébe tartozó ügyek,⁴¹ továbbá a személyállapot, jog és cselekvőképességi, öröklési jogi ügyek, a csődeljárás, egyezségi eljárás, a társadalombiztosítás és a választottbíráskodás.⁴²

A rendelkező rész a joghatóságra, majd az elismerésre, végül a végrehajtásra és az ehhez kapcsolódó eljárásra vonatkozó szabályokat fekteti le.

A törvényi felosztást követve a joghatóság fajtái hat csoportba sűrítethetők: általános, különös, speciális, kizárólagos, kikötött és alávetéses. A továbbiakban e felosztást követve haladok a joghatósági szabályok áttekintése során.⁴³ Majd a határozatok elismerését és végrehajtását tárgyalom egy-egy mondatban.

⁴⁰ Kengyel Miklós- Harsági Viktória: Európai polgári eljárásjog., Osiris Kiadó, Budapest, 2006, 55.

⁴¹ Ennek rögzítésére 1978-ban a common law országok csatlakozása miatt került sor. Mivel az angolszász „civil law” kifejezésbe ezek az ügyek is beletartoznak. Szekeres Szilvia: jogharmonizációs problémák az ideiglenes intézkedéssel összefüggésben (a Brüsszeli/Luganói Egyezmény 24. cikke). In: A Magyar polgári eljárásjog a kilencvenes években és az Eu jogharmonizáció. (szerk.: Papp Zsuzsanna), ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2003, 249.

⁴² Amennyiben ezek az ügyek az eljárás fő tárgyát képezik.

⁴³ Juhász Imre: Gondolatok a Brüsszeli Egyezményről. In: Magister artis boni et aequi: studia in honorem Németh János. (szerk.: Kiss Daisy és Varga István), ELTE, Budapest, 2003, 396.

2. 3. 3. Részletszabályok röviden

Az általános joghatósággal az Egyezmény 2-4. Cikkelyei foglalkoznak, melyek szerint a szerződő államok valamelyikében lakóhellyel, székhellyel rendelkező személyek állampolgárságukra tekintet nélkül perelhetők ezen állam területén. Ugyanakkor diszkriminatívan kezeli és az adott állam belső illetékességi szabályaira bízva a lakóhellyel, székhellyel nem rendelkezőket. Az általános joghatóságon kívül *különös joghatósági okokat* is megfogalmaz az Egyezmény, ezen belül a *vagylagos joghatóság* (5-6. Cikkelyek) célszerűségi és pergazdaságossági szempontok alapján került kidolgozásra (Ilyen például a szerződés helye szerinti bíróság vagy a károsító esemény bekövetkeztének helye szerinti bíróság stb.). Ez azt jelenti, hogy ha vagylagos joghatósági ok áll fenn, akkor a felperes jogosultsága eldönteni, hogy mely bíróság előtt - az általános, illetve a vagylagos joghatósággal rendelkező előtt - indítja meg a pert. Szintén az egyik fél választásának lehetőségét teremti meg a *speciális joghatóság* (7-15. Cikkelyek) kialakítása. De ezen okok egy zárt rendszert képeznek és csak biztosítási, illetve fogyasztói szerződésekkel kapcsolatos jogviták esetén kerülnek alkalmazásra. Mivel ezekben az ügyekben a szerződő felek egyikének pozíciója kiszolgáltatottabb. Ezért a jogalkotó - mintegy ellensúlyozva ezt a helyzetet - adta a választási lehetőség kedvezményét a „gyengébb” fél kezébe (ilyen a biztosítóval szerződő ügyfél, a biztosított, a kedvezményezett és a fogyasztó). Bizonyos ügycsoportok tekintetében azonban, ha a célszerűség, és ezen felül az állam vélt, vagy valós érdekvédelme megkívánja az eddig említett összes joghatósági okot figyelmen kívül kell hagyni, és a *kizárólagos joghatóság szabályait* (16. Cikkely) kell alkalmazni. Ebben az esetben csak a cikkben meghatározott bíróság előtt nyílik lehetőség az igényérvényesítésre, az ezzel ellentétes megállapodás érvénytelen.⁴⁴ Egyes szerzők szerint kizárólagos joghatóságot eredményez a *joghatóság kikötése* (17. Cikkely) is,⁴⁵ míg mások szerint ez nem automatikusan működik így, mivel az általános joghatósággal rendelkező bíróság hatásköre is megmarad, ha erre a kérdésre a felek kitérnek.⁴⁶ Az utolsó és egyben legegyszerűbb eset, az *alávetéses joghatóság* (18. Cikkely), amikor az alperes perbeocsátkozásától függ a joghatóság megléte - egyéb szabályoktól függetlenül -,⁴⁷ kivéve, ha az alperes kifejezetten abból a célból jelent meg, hogy az adott bíróság joghatóságát vitassa. Érdekessége ennek, hogy a Brüsszeli Egyezmény nem követeli meg az érdemi védekezést, hanem az alakival is megelégszik., pedig a perjogban nem ez az elfogadott, Egyébként a *joghatóság vizsgálata* (20. Cikkely) mindig kizárólag annak a bíróságnak a feladata, amelyik előtt a pert megindították, és az ezt elismerő bíróságnak utólag nem nyílik lehetősége a beavatkozásra. E módszer előnye a jogbiztonság magasabb foka.⁴⁸ A vizsgálat alapját mindig a per főtárgya képezi, így a per előkérdései nem befolyásolják.

Ide kapcsolódik a *perfüggőség, illetve az összefüggő eljárások* (21-23. Cikkelyek) szabályozása. Ezek a per bizonyos ideig tartó felfüggesztését jelentik, az előbbi ennek egy kötelező,

⁴⁴ Szekeres Szilvia: jogharmonizációs problémák az ideiglenes intézkedéssel összefüggésben (a Brüsszeli/Luganói Egyezmény 24. cikke). In: A Magyar polgári eljárásjog a kilencvenes években és az Eu jogharmonizáció. (szerk.: Papp Zsuzsanna), ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2003, 251.

⁴⁵ Burián László: egyezménye a bírósági joghatóságról és a határozatok végrehajtásáról a polgári és kereskedelmi ügyekben (Brüsszeli Egyezmény). In: Az Európai Közösség kereskedelmi joga (szerk.: Király Miklós), Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1998, 395.

⁴⁶ Juhász Imre: Gondolatok a Brüsszeli Egyezményről. In: Magister artis boni et aequi: studia in honorem Németh János. (szerk.: Kiss Daisy és Varga István), ELTE, Budapest, 2003, 402.

⁴⁷ Szekeres Szilvia: jogharmonizációs problémák az ideiglenes intézkedéssel összefüggésben (a Brüsszeli/Luganói Egyezmény 24. cikke). In: A Magyar polgári eljárásjog a kilencvenes években és az Eu jogharmonizáció. (szerk.: Papp Zsuzsanna), ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2003, 253.

⁴⁸ Sámik Beáta. A Brüsszeli Egyezmény általános joghatósági szabályának alkalmazhatósága: az Universal General -Insurance v. Group Josi Reinsurance- ügy. In: Tanulmányok az európai polgári eljárásjog köréből. Tanulmánykötet. Dialóg Campus, Pécs, 2005.

az utóbbi egy lehetséges esete. Perfüggőség akkor áll fenn, ha a különböző szerződő államok bíróságai előtt ugyanazon felek között, ugyanazon igény tárgyában indítanak keresetet, az a bíróság, amelyik előtt a kereset később indult, köteles felfüggeszteni az előtte folyó eljárást, amíg az elsőként keresett bíróság joghatósága bizonyossá nem válik. Amint ez megtörténik az a bíróság, ahol utóbb indították a pert, megállapítja joghatóságának hiányát. Az hogy mit kell „megindítottak” tekinteni a bíróság saját joga eldönteni.⁴⁹ A lehetséges eset pedig az összefüggő eljárásokkal van összefüggésben. Ha a különböző szerződő államok bíróságai előtt egymással összefüggő kereseteket indítanak, az utóbb megkeresett bíróság megállapíthatja joghatóságának hiányát, ehhez bizonyos konjunktív feltételek megléte szükséges: a fél kérelme, az ügyek összefüggése (ez azt jelenti, hogy köztük olyan szoros kapcsolat van, hogy célszerű az együttes tárgyalás, és döntés. Ennek megállapítása alapos és egyedi vizsgálatot igényel.). Az *ideiglenes intézkedésekre (24- Cikkely)* azonban nem vonatkoznak ilyen szigorú szabályok; joghatóság hiánya esetén is lehet kezdeményezni, még akkor is ha a gyakorlatban végleges jellege van.

A 25-30 cikkelyek a határozatok elismerésének módját taglalják. Főszabály szerint az egyik szerződő államban hozott határozatokat⁵⁰ a többi szerződő államban külön eljárás nélkül, „automatikusan” el kell ismerni. Természetesen ez nem jelenti azt, hogy ne lennének olyan esetek, amikor az elismerés kizárt.(pl.: közrendbe ütközés) Ezek tételes felsorolását hely szűke miatt mellőzöm, helyette azonban még pár mondatban szükséges tartom, hogy említést tegyek az Egyezmény utolsó nagy témaköréről; a *határozatok végrehajtásának (31-45. Cikkelyek)* szabályozásáról. Amely röviden így szól: Az a bírósági határozat, amely végrehajtható abban az államban, ahol hozták, végrehajtható valamennyi szerződő államban, feltéve, hogy a végrehajtásban érdekelt személy vagy személyek indítványára a végrehajtást elrendelik. A határozatok elismerésével szemben, ehhez meghatározott eljárás lefolytatására (exequatúr eljárás) és a határozat ún. végrehajtási záradékkal való ellátására van szükség.⁵¹ Hozzá kell tennem, hogy vannak olyan esetek, amikor az elismerés, és így a végrehajtás is megtagadható, ezen okokat az Egyezmény részletesen felsorolja, mivel azonban ezek nem hoztak újítást az eddigi nemzetközi gyakorlathoz képest, ezeket nem sorolnám fel. A további részletszabályokat és a kapcsolódó jogorvoslati lehetőségeket az Egyezmény részletesen kifejti, sőt mi több, az Egyezménynek több mint kétharmadát a végrehajtásról szóló rendelkezések teszik ki.⁵²

⁴⁹ Burián László: Az EK egyezménye a bírósági joghatóságról és a határozatok végrehajtásáról a polgári és kereskedelmi ügyekben (Brüsszeli Egyezmény). In: Az Európai Közösség kereskedelmi joga (szerk.: Király Miklós), Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1998, 398.

⁵⁰ Határozat alatt értendő az Egyezmény értelmében bármely szerződő állam bírósága által hozott határozat, tekintet nélkül annak elnevezésére (Brüsszeli Egyezmény 25. Cikkely)

⁵¹ Burián László: Az EK egyezménye a bírósági joghatóságról és a határozatok végrehajtásáról a polgári és kereskedelmi ügyekben (Brüsszeli Egyezmény). In: Az Európai Közösség kereskedelmi joga (szerk.: Király Miklós), Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1998, 399-401.

⁵² Kengyel Miklós: Az európai polgári eljárásjog és a magyar jogfejlődés. In: Jogtudományi Közlöny 47, 1992, 167-168.

2. 3. 4. Méltatások és kritikák

Minthogy az első európai polgári eljárásjogi jogszabályról van szó végezetül nézzünk két idézetet a jogirodalom nagyjaitól - milyen véleménnyel is vannak a Brüsszeli Egyezményről?

Mádl Ferenc szerint: „Ezzel a nemzetközi egyezménnyel az EK egységes struktúráját teremtett az egész integráció területén, megteremtette, illetve meghatározta a bíróságok joghatósági akcióraduszt, részletes szabályozás útján elmondja, hogy az EK-ban honos jogalanyok kereskedelmi és polgári ügyekben hol perelhetnek, hol jogosultak, illetve kötelesek a bíróságok ügyeikben eljárni... Tizenkét ország joga vált így egységes rendszerré, és lett az európai egység teljessé tételének egyik fontos eleme. Példa nélkül álló fejlemény a jognak ezen a területén.”⁵³

Gátos György azonban nem ennyire elégedett: „Nem tett kísérletet az Egyezmény a tagállamok tételes eljárásjogi szabályainak közelítésére, így változatlanul vannak olyan tagállamok, ahol olcsóbb a pereskedés, tagállamonként jelentősen eltérnek a perköltségkedvezmények és nagyok a különbségek az ügyvédi munkadíjak tekintetében is.”⁵⁴

A magam részéről az idézetekhez annyit tennék hozzá, hogy Mádl Ferenc véleményével teljesen egyetértek, amit azzal is szeretnék alátámasztani, hogy a következő szakaszokban látni fogjuk, hogy egy sor további, a joghatósággal kapcsolatos megállapodást a Brüsszeli Egyezmény mintájára építettek fel, tartalmukban, struktúrájukban gyökeres változtatás nem történt. Jó példa erre a most kifejtésre kerülő Luganói Egyezmény, a 44/2001/EK, valamint a 1347/2000/EK rendeletek.

Gátos Györggyel annyiban nem értek egyet, hogy véleményem szerint a nemzetek tételes eljárásjogi szabályainak közelítésére ugyan az Egyezmény szövege valóban nem tesz kísérletet, de azt mindenképpen tudnunk kell, hogy a tagállamok az Egyezmény megfelelő alkalmazhatósága érdekében, kénytelenek voltak saját nemzeti jogszabályaik felülvizsgálatára, illetve azoknak az Egyezményhez való igazítására. Továbbá én nem gondolom azt, hogy ennek az Egyezménynek a feladata lett volna megoldani a tagállamok perköltségeinek kérdését. Ezek sokkal mélyebbre visszavezethető problémák, amelyek a többi eljárásjog tekintetében, sőt Európai Unión belül (és azon kívül) minden más területen is megoldásra vár. Mindazonáltal az egységes európai jogi térség kialakításában, a különböző tagállamok állampolgárai számára azonos lehetőségek biztosításában elkerülhetetlen, hogy ebben a kérdésben is kompromisszum szülessen az országok között. De ez csak az integráció egy magasabb fokán érhető el...

⁵³Mádl Ferenc - Vékás Lajos: Nemzetközi magánjog és nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1997, 474-505.

⁵⁴Gátos György: „Határokon átlépő pereskedés”- kérdőjelekkel, akadályokkal. In: Polgári eljárásjog a XXI. Században. Tanulmányok Farkas József emlékére. PTE-ÁJK, Pécs, 2002, 68.

2. 4. A Luganói (Párhuzamos) Egyezmény

„A méltán az európai polgári eljárásjog alapjának tekintett Brüsszeli Egyezmény hamar felkeltette az Európai -Közösséghez nem csatlakozott, de az EK-val szoros kapcsolatban álló nyugat európai államok érdeklődését.”⁵⁵ Ez lényegében az Európai Szabadkereskedelmi Társulás (továbbiakban: EFTA) országokat jelentette. A Brüsszeli Egyezményhez, annak zárt volta miatt nem csatlakozhattak, ezért egy ún. párhuzamos egyezmény létrehozását tűzték ki célul. Az erre irányuló törekvések már a hetvenes években megkezdődtek, a szakértői munkák pedig 1985-ben indultak el. Végül 1988. szeptember 16-án tizennyolc európai ország⁵⁶ képviselője írta alá a svájci Luganóban a Brüsszeli Egyezménnyel lényegében azonos tartalmú megállapodást. Hatálybalépése 1992 és 1997 között zajlott tagállamonként eltérő időpontban.

A két egyezmény címe, tartalma, felépítése lényegében megegyezik. Az eltérések nagy része csupán technikai kiigazítás, tartalmiváltoztatás, csupán néhány helyen fedezhető fel.

A Luganói Egyezmény elsősorban jelentőségében tér el. Míg Brüsszeli Egyezmény megteremtette az egységes európai joghatósági rendszert és leegyszerűsítette, felgyorsította az elismerési és végrehajtási eljárást, addig ez Luganóval egy kibővített európai térben is megvalósulhatott.⁵⁷ Annál is inkább, hogy a Luganói Egyezmény azokat az államokat sem zárta ki a felehető országok köréből, akik sem az EGK-nak, sem az EFTA-nak nem tagjai. De feltétele egy csatlakozásra való felhívás, melyet egy szerződő állam kérelme alapján a letéteményes állam, vagyis Svájc ad ki. Részletesen szabályozza. De felhívásra csak akkor kerülhet sor, ha abba valamennyi aláíró állam beleegyezett.⁵⁸ Az erről szóló részletes szabályokat a 60-63 cikkek tartalmazzák.

„Ez a lehetőség ösztönözte Magyarországot arra, hogy a kilencvenes évek elejétől kezdve részben diplomáciai úton, részben a belső jogrendszer harmonizálásával előkészületeket tegyen a Luganói Egyezményhez való csatlakozásra.”⁵⁹ De 2000-ben még a tárgyalások is abbamaradtak, a csatlakozás nem sikerült. Ugyanakkor addigra nyilvánvalóvá vált, hogy Magyarország rövid időn belül az Európai Unió tagállama lesz, így a joghatóságra, valamint a határozatok elismerésére és végrehajtására vonatkozó európai szabályok már közösségi jogként kerülnek alkalmazásra.

Azonban közösségi jogként megfogalmazott európai eljárási szabályok már a másodlagos jogforrások körébe tartoznak, így az elsődleges jogforrások bemutatásának végére értünk.

⁵⁵ Szekeres Szilvia: jogharmonizációs problémák az ideiglenes intézkedéssel összefüggésben (a Brüsszeli/Luganói Egyezmény 24. cikke). In: A Magyar polgári eljárásjog a kilencvenes években és az Eu jogharmonizáció. (szerk.: Papp Zsuzsanna), ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2003, 255.

⁵⁶ Ausztria, Belgium, Dánia, Finnország, Franciaország, Görögország, Hollandia, Írország, Izland, Luxemburg, Nagy-Britannia, Németország, Norvégia, Olaszország, Portugália, Spanyolország, Svájc, Svédország.

⁵⁷ Kengyel Miklós: - Harsági Viktória: Európai polgári eljárásjog., Osiris Kiadó, Budapest, 2006, 56.

⁵⁸ Egy ún. párhuzamos egyezmény létrehozásával kapcsolatban. Miklós Kengyel: Hungary - a step away from the Lugano Conventio. In: Iura Antiqua - Iura Moderna. Festschrift für Ferenc Benedek zum 75. Geburtstag, Dialóg Campus, Pécs, 2001, 163-164.

⁵⁹ Kengyel Miklós: Magyarország a Luganói Egyezmény kapujában. In: Jogi beszélgetések, Kaposvári Nyomda, Kaposvár, 2000, 89.

3. Másodlagos jogforrások

3. 1. A másodlagos jogról általánosságban

Azzal, hogy - mint már fentebb bővebben említésre került - az Amszterdami Szerződés a harmadikból az első pillérbe helyezte át a polgári és kereskedelmi ügyekben való igazságügyi együttműködést, a közösségi joggal szabályozható területek körébe vonta és ezzel megteremtette a másodlagos jogforrások útján történő jogalkotás lehetőségét. De mit is jelentenek ezek?

Másodlagos vagy származtatott közösségi jognak a Közösség intézményei, illetve az Európai Központi Bank által alkotott jogi aktusokat nevezzük. Ezeknek összhangban kell állniuk az elsődleges jogforrásokban foglaltakkal.⁶⁰ Több fajtájuk létezik, melyek lényegét az EK Szerződés 249. cikke foglalja össze:

„Az Európai Parlament a Tanáccsal⁶¹ közösen, valamint a Tanács és a Bizottság feladataik ellátása céljából és a jelen Szerződésben meghatározott feltételek mellett rendeleteket és irányelveket bocsátanak ki, határozatokat hoznak és ajánlásokat vagy véleményeket fogalmaznak meg.

A *rendelet* általános hatályú. Mindenben elemében kötelező, és valamennyi tagállamban közvetlenül alkalmazandó.

Az *irányelv* az elérendő célt tekintve valamennyi címzett tagállamot kötelezi, de átengedi a tagállami szerveknek a módszerek és az eszközök megválasztása jogát.

A *határozat* címzettjeire nézve minden elemében kötelező.

Az *ajánlatok* és a *vélemények* nem kötelezők.”

A jogharmonizáció körében elsődleges eszköznek az irányelveket kell tekinteni, ennek ellenére a jogegységesítés a legtöbb eljárás típus vonatkozásában rendelettel valósul meg. A Tanács mostanáig hat rendeletet, egy határozatot és egy irányelvet fogadott el a polgári eljárásjog területén, amelyből az a következtetés vonható le, hogy az EU szervei nem kívánják megadni a tagállamok jogalkotó szerveinek azt a szabadságot, hogy maguk határozzák meg a jogi szabályozás részleteit.⁶²

Most nézzük meg egyenként ezeket a jogforrásokat!

3. 2. A Tanács 44/2001/EK Rendelete (2000. december. 22.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról (A Brüsszel-I. Rendelet)

Az előkészületi munkák már a kilencvenes években megkezdődtek, egy a Tanács mellett szervezett munkacsoport jóvoltából, mindazonáltal a cél ekkor még a Brüsszeli Egyezmény felülvizsgálata volt, a több évtizedes joggyakorlat, illetve a Párhuzamos Megállapodással való nyelvi

⁶⁰ Várnay Ernő és Papp Mónika: Az Európai Unió joga. KJK- Kerszöv, Budapest, 2005, 194. Európai Uniói fogalomtár. Általános kifejezések. (szerk.: Hámori Balázs) Szaktudás Kiadó Ház, Budapest, 2001, 304-306.

⁶¹ Európa Tanács (a továbbiakban: Tanács)

⁶² Wopera Zsuzsa: Polgári eljárásjog - útban a jogérvényesítés felé. 50 éves a polgári perrendtartás. Novotni Alapítvány a magánjog fejlesztéséért, Miskolc, 2003, 136.

és tartalmi ellentmondások kiküszöbölési igényének figyelembe vételével. Az Amszterdami Szerződés hatályba lépését (1999. május 1.) követően azonban az új keretfeltételekhez kellett igazítani az Egyezményt. Így került sor a rendeleti formába való átöntésére.⁶³ Tehát gyakorlatilag közösségi jogi normákkal újraszabályozták azokat a területeket, ahol a harmonizáció már korábban megtörtént.

Ennek okát a 44/2001/EK Tanácsi rendelet Preambulumában olvashatjuk: Az Unió szervei kívánatosnak tartották, az ítéletek szabad mozgásának még hatékonyabb biztosítása érdekében, hogy ezt a területet is kötelező és közvetlenül és alkalmazandó jogi norma rendezze. Így a tagállamok részéről semmilyen további intézkedés nem szükséges a rendelet használatához.⁶⁴ De emellett átvették a Brüsszeli Egyezmény rendelkezéseit és lényegi struktúráját. E miatt a tartalmi és szerkezeti azonosság miatt, a rendelet tartalmát csak nagyon röviden ismertetem, továbbá csak azokat a helyeket fogom kiemelni, ahol markáns újítások kerültek bevezetésre.

A polgári és kereskedelmi ügyek joghatóságának, az e körben hozott határozatok elismerésének, illetve a végrehajtásának kérdésében az Európai Unió tagállamok között 2002. május elsején hatályba lépett Rendeletet kell alkalmazni. Kivételt jelent ez alól Dánia,⁶⁵ aki nem vett részt a rendelet elfogadásában, így a tagállamokkal folytatott polgári és kereskedelmi jogvitáiban továbbra is a Brüsszeli Egyezmény az irányadó.⁶⁶

A joghatósági szabályok körében főként összehangolások, pontosítások történtek. Így például a különös joghatósági okok (5. cikk) felsorolásának 3. pontja úgy módosult, hogy jogellenes károkozással összefüggő igény esetén az előtt a bíróság előtt lehet perelni, ahol a káresemény bekövetkezett vagy bekövetkezhet. Míg a Brüsszeli Egyezményben a „bekövetkezhet” fordulat még nem szerepelt. Ezzel az irodalomban azt a korábban elfogadott véleményt tisztázták, hogy ugyanannak a bíróságnak kell elbírálnia a már bekövetkezett mellett a még csak fenyegető károsítást is.⁶⁷ Hasonló módosítások történtek még - teljesség igénye nélkül - a teljesítési hely szerinti illetékesség, a fogyasztói ügyletek joghatóságának újraszabályozása során A legjelentősebb változtatás a munkaszerződésekre joghatóságára vonatkozik. A Brüsszeli Egyezmény eredetileg mellőzte ennek szabályozását, csak a harmadik csatlakozási egyezményvel, 1989-ben fogalmazták meg a Luganói Egyezmény mintájára. A munkaügyi cikkelyeket igyekeztek a biztosítási, fogyasztói ügyletek szakaszaival hasonló módon felépíteni. Eszerint a munkavállaló jogosult szokásos vagy legutóbbi munkavégzési helyének bíróságai előtt perelni. Megkülönbözteti a munkaadói és a munkavállalói keresetet és megállapítja, hogy a munkaadók csak azon tagállam bíróságai előtt indíthatnak eljárást, ahol a munkavállaló lakhelye található. Végül egy fikciót említenék, ami eddig

⁶³ Kengyel Miklós - Harsági Viktória: Európai polgári eljárásjog., Osiris Kiadó, Budapest, 2006, 57-58.

⁶⁴ Wopera Zsuzsa: Polgári eljárásjog - útban a jogérvényesítés felé. 50 éves a polgári perrendtartás. Novotni Alapítvány a magánjog fejlesztéséért, Miskolc, 2003, 136-137.

⁶⁵ 2005 áprilisában egy megállapodási javaslat készült arra nézve, hogy bizonyos kisebb módosításokkal Dánia is csatlakozna a Rendelethez. A Rendelet jövőbeni módosításainak elfogadásában Dánia továbbra sem venne részt, de lehetősége nyílna külön nyilatkozással magára nézve elfogadni azokat. Köblös Adél: A Tanács 44/2001/EK rendelete a polgári és a kereskedelmi ügyekben a joghatóságokról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról. In: Polgári eljárásjogi szabályok az Európai Unió jogában (szerk.: Wopera Zsuzsa és Wallacher Lajos), Complex, Budapest, 2006, 59.

⁶⁶ 2005/790/EC Tanácsi határozat tartalmazza az Európai Közösség és a Dán Királyság közötti, polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló megállapodásnak a Közösség részéről történő aláírását. L299, Official Journal of the European Union, Volume 48, 16. november. 2005. 61.

⁶⁷ Király Lilla: A 44/2001/ EK tanácsi rendelet és a nemzetközi magánjogról szóló 1979. évi 13. tvr. kapcsolódási pontjai. In: Tanulmányok az európai polgári eljárásjog köréből. Tanulmánykötet. Dialóg Campus, Pécs, 2005, 83. Kengyel Miklós: - Harsági Viktória: Európai polgári eljárásjog., Osiris Kiadó, Budapest, 2006, 77-78.

⁶⁷ Junker Abbo: A Brüsszeli Egyezménytől a Brüsszeli Rendeletig - a nemzetközi polgári eljárásjog változása. In: Magyar Jog, 2003. 6. Szám. 367.

csak a biztosítási és fogyasztói jogviták területén került alkalmazásra: ha munkavállaló olyan munkaadóval köt munkaszerződést, amely nem rendelkezik adott államban lakhellyel vagy székhellyel, de telephellyel, fióktelephellyel, illetve képvisellel rendelkezik valamely tagállamban, akkor az ezekből származó jogvitában úgy kell tekinteni, mintha lenne lakóhelye, székhelye lenne a fent említett államban.

Az *elismerést és végrehajtást* tartalmazó III. Fejezet reformjait elsősorban az előrehaladott integráció követelményei indokolták. A legjelentősebb újítás a végrehajthatóvá nyilvánítási eljárás (exequatur eljárás) cikkeiben olvasható, ami a lehető leggyorsabb végrehajtást szolgálja. Az eljárás részleteiről a 805/2004/EK Rendelet kapcsán még lesz szó.

Ez a Rendelet már Magyarország esetében is irányadó, a többi új tagállamhoz hasonlóan, az Unióhoz való csatlakozás napján 2004. május 1-jén hatályosult. A hatálybalépés után indított ügyekben, illetve ezután kiállított köziratok esetében már alkalmazni kell.⁶⁸

3. 3. A Tanács 1347/2000/EK (2000. május 29.) és az ezt felváltó 2201/2003/EK (2003. november 27.) Rendelet a házassági ügyekben és a házastársaknak a közös gyermekekkel kapcsolatos szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról (A Brüsszel-II. és Brüsszel II/a Rendelet)

3. 3. 1. Megszületésük útja

A személyállapoti perekre sem a Brüsszel Egyezmény, sem a 44/2001/EK Rendelet tárgyi hatálya nem terjed ki. A jogegységesítés mellett, ezen „hiányosság” rendezésére született meg 1347/2000/EK Rendelet, majd ennek hatályon kívül helyezéséről szóló 2201/2003/EK Rendelet. Szükségszerűségük már az 1960-as évek végén felmerült. Több lépcső vezetett azonban a megvalósuláshoz. Az első lépés az ún. Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia által elfogadott egyezmény volt,⁶⁹ mely aztán „a házasság felbontásának és a különválásnak az elismeréséről szóló” Hágai Egyezmény (1970. június 1.) címmel vonult be a köztudatba.⁷⁰ A második lépcső 1993-ban következett egy családjogi és öröklési jogi szabályzat létrehozásával, a Brüsszeli Egyezmény mintájára, de a terv túl nagyszabásúnak bizonyult, így csak terv maradt, amit a jogirodalom Heidelbergi Tervezet néven tart számon.⁷¹ A könnyebb megvalósítás érdekében a tárgyi hatályt szűkítették, így a Tanács már „csak” a személyállapoti ügyekre vonatkozó jogszabály megfogalmazásában gondolkodott. Innentől kezdve ugyanúgy folytatódott a Rendelet keletkezésének útja, ahogyan azt a polgári és kereskedelmi ügyek tekintetében már láthattuk, egy egyezmény megalkotását tervezték, de az Amszterdami Szerződés életbe lépésével, megváltoztak a körülmények, így Rendeletet alkottak. Ez azonban nem lett hosszú életű. Már 2002-ben újraszövegezési javaslatok érkeztek a Bizottság részéről, és 2003-ban a Tanács elfogadta az új jogszabály szövegét, mely 2005. március elsejével hatályba is lépett.

⁶⁸ Kengyel Miklós: - Harsági Viktória: Európai polgári eljárásjog. Osiris Kiadó, Budapest, 2006, 82.

⁶⁹ 1897-ben hívta életre a holland kormány, 1955 óta nemzetközi szervezetként működik, mely négyévente ülésezik. A Konferencia Állandó Bizottsága dolgozza ki és készíti el, a Konferencia fogadja el a nemzetközi kollíziós magánjog egyes kérdéseire vonatkozó egységes szabályozásokat tartalmazó egyezményeket.

Bánrévy Gábor: A nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga. PPKE- ÁJK, Budapest, 1998, 25.

⁷⁰ Kengyel Miklós: - Harsági Viktória: Európai polgári eljárásjog. Osiris Kiadó, Budapest, 2006, 94.

⁷¹ Kengyel Miklós: - Harsági Viktória: Európai polgári eljárásjog. Osiris Kiadó, Budapest, 2006, 94.

3. 3. 2. A két Rendelet közti eltérés - avagy miért volt szükség a Brüsszel IIa Rendeletre?

Hely szűkében feleslegesnek tartom mindkét jogszabály részletes bemutatását, hiszen részben ugyanazokat a kérdésköröket tárgyalják, továbbá a szabályozások módja sem tér el. Ugyanakkor valamiért mégis úgy döntött a jogalkotó, hogy nem elegendő a Brüsszel II. Rendelet léte és szükség vannak a megreformálására. Ezért inkább azoknak az újításoknak a kiemelését tartom fontosnak, melyek a Brüsszel IIa Rendelet létrehozását indokolták.

Eszerint: „Az új rendelet egyesíti magában a Brüsszel-II. Rendelet, egy a láthatási ügyek vonatkozásában az exequatur-eljárás megszüntetésére irányuló francia kezdeményezés és a szülői felügyeletre vonatkozó bizottsági javaslat elemeit.”⁷²

A Rendelet azonban nemcsak szabályozási kör területén bővült, hanem tárgyi hatályát tekintve is, mivel a 1347/2000/EK Rendelet csak a házastársak közös gyermekének kérdésében kerülhetett alkalmazásra, és így is csak akkor, ha a házasság felbontásával, érvénytelenítésével, illetve a különválással kapcsolatos eljárással összefüggésben hozott határozat tartalmaz a közös gyermekre vonatkozó rendelkezéseket. A 2201/2003/EK Rendelet viszont már minden gyermekre vonatkozik, függetlenül annak közös voltától, illetve a házassági ügyek lététől.

Továbbá az eddig meglévő szabályozások terén is születtek reformok. Ennek bemutatásához ketté kell bontanunk a rendeletek által felölelt témaköröket, mivel ezek közül az elsőkben, tehát a házassági ügyekben lényeges újítás nem történt, ezzel szemben a szülői felelősség témájának kapcsán, mind a joghatóság, mind a végrehajtás tekintetében jelentős változások fedezhetők fel.

Egyfelől egy sor fogalm meghatározással bővült Rendelet, melyek a 2. Cikkben olvashatók.

Másfelől megszüntette a végrehajthatóvá nyilvánítást arra az esetre, ha a származási tagállam bírója egy tanúsítványt állít ki az ottani eljárásban a minimumfeltételek betartásáról. Ezzel a III. Fejezet 4. Szakaszában található rendelkezés a láthatási jogra vonatkozó határozatok, valamint a gyermek visszaadásának elrendelése tekintetében új lehetőséget teremtett, az eljárás gyorsabbá tételének szempontjából. A harmadszor pedig a IV. Fejezet szabályaira kell utalnom, mely központi hatóságok kijelöléséről, illetve ezek feladatáról rendelkezik. Így segítve elő a tagállami együttműködést a határon átnyúló gyermekvédelem területén.

3. 3. 3. A 2201/2003/EK Rendelet részletes ismertetése

A Rendelet felépítése és elvei azonosak a már ismertetett 44/2001/EK Rendeletével.⁷³ Ugyanakkor persze különbségek is vannak. Talán a legegyszerűsebb, ugyanakkor legfontosabb ezek közül, az alkalmazhatósági kör, ezt a Rendeletet ugyanis a házasság felbontására, a különválásra, vagy a házasság érvénytelenítésére és a közös gyermekekkel kapcsolatos szülői felelősségre vonatkozó polgári eljárások joghatósági szabályainak megállapítására, az e körben hozott határozatok elismerésére és végrehajtására kell alkalmazni.

⁷²Amtsblatt der Europäischen Gemeinschaften C 332. 44. Jahrgang, 27. november 2001, 29. Kengyel Miklós: - Harsági Viktória: Európai polgári eljárásjog. Osiris Kiadó, Budapest, 2006, 95.

⁷³Wallacher Lajos: Nemzetközi polgári eljárásjogi szabályok az európai közösségi jogban. In: Gyakorló jogászként az Európai Unióban (szerk.: Lomnici Zoltán), HVG-ORAC, Budapest, 2004, 178.

A Rendelet bemutatása során, érdemes, az általa felölelt két nagy témakört külön tárgyalni. Kezdjük talán az egyszerűbbel; a házassági ügyekre vonatkozó joghatósági szabályok ismertetésével.

Ebben a körben, a szóban forgó norma a 44/2001/EK Rendelethez hasonlóan egy zárt joghatósági rendszert alakít ki, de attól eltérően nem állapít meg általános, mellette vagylagos, ill. kizárólagos joghatósági szabályokat. „Általános rendelkezések címen belül tartalmaz egy listát az egyenlően rangsorolt joghatósági okokról. Az eljáró bíróság joghatóságát a házastársak szokásos tartózkodási helye, éppúgy megalapozza, mint azok utolsó tartózkodási helye - ha az egyikük még mindig ott tartózkodik -, avagy az alperes tartózkodási helye. Közös kérelem esetén annak az államnak a bíróságai is joghatósággal rendelkeznek, ahol a házastársak egyikének van a szokásos tartózkodási helye.⁷⁴ Ezen joghatósági okok kizárólagos jellegét fekteti le a 6. Cikk. Ha azonban e fenti szabályok alapján egyetlen állam Bírósága sem rendelkezne joghatósággal, akkor ezt minden állam saját belső joga alapján állapítja meg. A határon átnyúló ügyek e hierarchia nélkülsége lehetővé teszi a házastársak számára, hogy két vagy több fórum között válasszanak, a „forum shopping” gyakorlatát.⁷⁵ Ez általában a felperes számára kedvez, hiszen lehetősége nyílik azt a bíróságot választani, ahol a legkedvezőbb kimenetelre számít.

A 8. Ciktől a szülői felügyelettel kapcsolatos szabályok meghatározása kezdődik. Itt minden esetben a gyermek érdekét kell figyelembe venni Így azon állam bírósága rendelkezik joghatósággal, melynek területén a gyermek szokásos tartózkodási hellyel rendelkezik, az eljárást megindító kérelem benyújtásakor. Ha a tartózkodási helye megváltozik, akkor a joghatóság is ennek megfelelően alakul. Itt azonban már találkozhatunk különös joghatósági esetek kialakításával is, ilyen például a gyermek korábbi tartózkodási helye szerinti joghatóság fennmaradása, a gyermek jogellenes elvitele, illetve a gyermek visszavétele esetén. Egyes szerzők szerint ezek a szakaszok biztosítják legjobban a szülői felügyeletre feljogosított szülő jogainak védelmét és a gyermek „visszaszerzésének” hatékonyabbá tételét. Az 1980 évi Hágai Egyezményre is visszautal a Rendelet, biztosítva, hogy azzal összhangban kerüljön alkalmazásra.⁷⁶ Végül kitérnék a 15.cikkre, amely az ügy alkalmasabb bírósághoz való áttételéről szól, ez azt jelenti, hogy, ha az ügyet valamilyen különleges kapcsolat fűzi egy bizonyos államhoz és a célszerűség ezt megkívánja, akkor lehetőség van ennek az államnak a bíróságához való áttételére.⁷⁷ De hangsúlyozom, hogy erre csak kivételes körülmények között kerülhet sor. A joghatóságról szóló egyéb szabályok így a joghatóság vizsgálata, a perfüggőség és összefüggő eljárások, az ideiglenes intézkedése, stb. lényegében a Brüsszel I. Rendelet logikájára épülnek,⁷⁸ ebből következőleg nem ismételném önmagam.

A határozatok elismerése és a végrehajtási szabályok sem tartalmazzak új elemet. Az automatikus elismerés megtagadására a nemzetközi magánjogból is ismert okok adnak lehetőséget kivételes esetekben. Míg a végrehajtásról szóló szakaszok lényegében megegyeznek a Brüsszel I. Rendeletben leírtakkal. Kivéve az exequatur eljárás bizonyos esetekben való megszüntetését (de ezt fentebb már kifejtettem). A végrehajtási szabályokról még annyit említenék, hogy csak a szülői

⁷⁴Balogh Olga, Császtai Ferenc, B. Korek Ilona, Juhász Judit: A megújult bírósági végrehajtás. HVG-ORAC, Budapest, 2006, 509

⁷⁵ Wopera Zsuzsa: A házassági és a szülői felelősséggel kapcsolatos ügyek új eljárási szabályai a bővülő Európai Unióban. In: Magyar Jog, 2004. 8. Szám. 490.

⁷⁶ Wopera Zsuzsa: A házassági és a szülői felelősséggel kapcsolatos ügyek új eljárási szabályai a bővülő Európai Unióban. In: Magyar Jog, 2004. 8. Szám. 489.

⁷⁷ Wallacher Lajos: Nemzetközi polgári eljárásjogi szabályok az európai közösségi jogban. In: Gyakorló jogászként az Európai Unióban (szerk.: Lomnici Zoltán), HVG-ORAC, Budapest, 2004, 178.

⁷⁸ Wopera Zsuzsa: A házassági és a szülői felelősséggel kapcsolatos ügyek új eljárási szabályai a bővülő Európai Unióban. In: Magyar Jog, 2004. 8. Szám. 491.

felelősséggel kapcsolatos határozatok végrehajtásáról esik szó, mivel a többire csak elismerési kötelezettsége van a többi tagállamnak, ahogyan ezt a 21. cikk 2. pontja is deklarálja.

3. 3. 4. Miért jó és miért nem?

Itt szeretném kiemelni, azt a területet, amely szempontjából a Rendelet kiemelkedő jelentőségű, illetve azt is mely tekintetben szorulna a legtöbb kiigazításra.

Előbbihez említeném, hogy a Rendelet szabályai a szülői felelősséggel kapcsolatban számos ponton az 1980. évi gyermekelviteli egyezményre épülnek. De abban nincs gyermekelhelyezés, gyermekkel való kapcsolattartás, csupán a gyermek jogellenes elvitelét megelőző állapot helyreállítása a célja. Nem végrehajtási egyezmény, elismeréshez végrehajtáshoz sem nyújt segítséget. Az Unió területére korlátozva a 2201/2003/EK Rendelet ezt a hiányosságot igyekszik pótolni.⁷⁹ Így EU-n kívüli államok képet kaphatnak az Európai integráció célszerűségéről, illetve hatékonyságáról.

De természetesen semmi nem lehet tökéletes... A Rendelet legnagyobb hibái lehetnek az értelmezési problémák. Mivel ez a jogterület olyan kérdéseket szabályoz, melyek a társadalom legrégebbi egységével a családdal foglalkozik, ebből következőleg az egyes kultúrákban óriási eltérés alakulhatott ki, amelyek a családjogi jogintézmények, illetve fogalmak viszonylatában is megmutatkoznak

Hogy csak a legszembetűnőbbeket említsem, rögtön a Rendelet elnevezésére kell utalnom. Itt ugyanis rögtön a házasság elnevezés magyarázatra szorulhat. Hiszen a különböző európai országokban, más felfogás alakult ki ezen intézmény mibenlétét illetően is. Az egységes értelmezés kérdésében az Európai Bíróság álláspontját kell alapul vennünk.⁸⁰ Ezek szerint csak a hagyományos értelemben vett házasságot lehet a Rendelet szempontjából figyelembe venni. Ebből kiindulva a fogalmat a következőképpen definiálhatjuk: legalább tartósnak szánt jogi kapcsolat férfi és nő között, amely a közös életvitelt tűzi ki célul, az erre a jogintézményre fenntartott különös alakszerűségek betartása mellett.⁸¹ Tehát a házasság alternatívájaként felmerülő életközösségi formákra a Rendelet hatálya nem terjed ki, még akkor sem, ha valamilyen szinten ezek jogi védelemben részesülnek. További példaként említeném a különválás jogintézményének dilemmáját is. Nem kell messzire mennünk; a magyar jog intézményesített keretek között nem ismeri ezt a fogalmat.⁸²

Az integráció előrehaladtával, a társadalmak és kultúrák egymáshoz való közeledésével ezek a problémák hosszú idő után persze kiküszöbölhetők, de addig maradnak nekünk a részletes értelmezések, kommentárok, magyarázó tanulmányok.

⁷⁹ Wopera Zsuzsa: A házassági és a szülői felelősséggel kapcsolatos ügyek új eljárási szabályai a bővülő Európai Unióban. In: Magyar Jog, 2004. 8. Szám. 491-492.

⁸⁰ Case: 59/85. Judgment of 17/04/1986, Netherlands State / Reed (Rec. 1986, p.1283) (SVVIII/00517 FIVIII/00539) In: http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!CELEXnumdoc&lg=en&numdoc=61985J0059

⁸¹ Csiky Ottó – Filó Erika: Magyar családjog. HVG-ORAC, Budapest, 2001, 37-42.

⁸² Azok a bírói vagy hatósági aktussal járó eljárások tartoznak ebbe a körbe, melyek „a házassági kötelék lazítását” célozzák. De a tényleges különélés állami közreműködés hiányában már nem tartozik ide. Kengyel Miklós: - Harsági Viktória: Európai polgári eljárásjog., Osiris Kiadó, Budapest, 2006, 106.

3. 4. A Tanács 1346/2000/EK Rendelete (2000. május 29.) a fizetéseképtelenség eljárásról

Ez a jogforrás szintén joghatóságra (3. cikk), a határozatok elismerésére (II. Fejezet), az alkalmazandó jogra vonatkozólag tartalmaz szabályokat. De csupán egy speciális esetben, a fizetéseképtelenségi eljárások (1. cikk) kapcsán. Ezen belül viszont minden ilyen jellegű eljárásra alkalmazni kell, „függetlenül attól, hogy az adós természetes vagy jogi személy, kereskedő vagy magánszemély”.⁸³ A Rendelet két féle szabályozást tartalmaz: „az adós fő érdekeltiségeinek központja szerinti tagállamban megindítható fizetéseképtelenségi főeljárást (I. Fejezet), illetve az adós telephelyei szerinti tagállamokban megindítható másodlagos fizetéseképtelenségi eljárást (III. Fejezet)”.⁸⁴ Alapvető különbség a két eljárás között, hogy az előbbi szerint az adós Az EU tagállamaiban bárhol fellelhető vagyonára kiterjed, míg az utóbbi esetben csak a másodlagos eljárás szerinti tagállamban lévő vagyontárgyaira korlátozódik. Az alkalmazandó jog kérdéséről (4. Cikk) még annyit, hogy főszabály szerint azon állam nemzeti jogát kell alkalmazni, ahol a fizetéseképtelenségi eljárást megindították.

Ezzel a joghatóságot szabályozó normák elemzésének végére értünk. A következőkben olyan jogszabályokat mutatnék be, melyek az eddig tárgyalt Rendeletek gyakorlati érvényesülését segítik elő. Olyan fontos, ámde részletkérdésnek számító témákban, mint a tagállamok között való iratkézbesítés, illetve a határokon átnyúló bizonyításfelvétel, továbbá végrehajtás tekintetében a végrehajtható okirat létrejöttének témaköre.

3. 5. A Tanács 1348/2000/EK Rendelete (2000. május 29.) a tagállamokban a polgári és kereskedelmi ügyekben a bírósági és bíróságon kívüli iratok kézbesítéséről.

Megszületéséről gyakorlatilag elmondhatjuk, hogy a „szokásos módon” történt. Előzménye az 1965. évi Hágai Kézbesítési Rendelet volt, mely polgári és kereskedelmi ügyek kapcsán alkalmazható, de mára természetesen csupán azon szerződő államok viszonylatában, melyek nem az Európai Unió tagállamai. Amihez egyébként Hazánk is csatlakozott 2005-ben. Ezek után az Unió kezdeményezéseket tett arra nézve, hogy tagállamai között még egyszerűbb legyen az iratok kézbesítésének folyamata. Ennek eredménye volt a 1997. évi Európai Kézbesítési Egyezmény, mely sosem lépett hatályba, ehelyett rendeleti formát öltött.⁸⁵

Ezen norma fogadtatása volt az itt tárgyaltak közül a legkedvezőtlenebb. Mégpedig - Harsági Viktória szavaival élve- a következők miatt: „alacsony harmonizációs szint jellemzi, a terület „lefedettségi mutatója” még nem jelez kiemelkedő értékeket, a már meglévő uniós normák és tervezetek csak a felmerülő kérdéseknek egy töredékét érintik, kapcsolódási pontokkal - és erre irányuló biztató tendenciákkal, -de egyelőre összefüggő rendszert még nem alkotva.”⁸⁶

⁸³ Nagy Adrienn: Az európai fizetéseképtelenségi eljárás. In: Collega. 2005. évi 2. szám, 163.

⁸⁴ Kapa Máttyás: Ha az adós nem fizet...HVG-ORAC, Budapest, 2006, 206.

⁸⁵ Nagy Adrienn: A Tanács 1348/2000/EK rendelete a tagállamokban a polgári és kereskedelmi ügyekben a bírósági és a bíróságon kívüli iratok kézbesítéséről. In: Polgári eljárásjogi szabályok az Európai Unió jogában (szerk.: Wopera Zsuzsa és Wallacher Lajos), Complex, Budapest, 2006, 335-337.

⁸⁶ Harsági Viktória: Okirati bizonyítás a modern polgári perben. HVG-ORAC, Budapest, 2005. 98-99.

Éppen kiforrotlanságából adódóan nem is szeretnék vele sokáig időzni. Tartalmának bizonyos jellegzetességeit azért mégiscsak megemlíteném. Tárgyi hatályát tekintve polgári és kereskedelmi ügyre terjed ki a norma (1. Cikk), de ezt sokkal tágabb értelemben kell érteni, mint például a 44/2001/EK Rendelet vonatkozásában, hiszen nem tartalmazza az abban felsorolt kivételeket. Így kiterjed például a Brüsszel II. illetve IIa Rendeletek körében kézbesítendő iratokra is, mint ahogy ezek 10. illetve 18. cikke erre kifejezetten hivatkozik is. Viszont a nemzeti jogok által használatos „polgári és kereskedelmi ügyek” fogalommal sem szabad összemosni, hanem autonóm módon kell értelmezni,⁸⁷ az Európai Közösségek Bíróságának ítélkezési gyakorlatának alapulvételével.⁸⁸ A jogszabály szigorú formai követelményeket támaszt, melyek azt a célt próbálják meg biztosítani, hogy a másik tagállamban élő peres fél úgy kapja meg az iratokat, hogy megfelelő mennyiségű idő álljon rendelkezésére. A kézbesítésre többféle lehetőséget biztosít a Rendelet. Külön erre a célra kialakított átvevő és átvevő intézmények útján (2. és 3. Cikk) kivételes esetben diplomáciai vagy konzuli út közbeiktatásával, vagy az eljáró bíróság által a másik tagállamban lakó fél részére (annak állampolgárságától függetlenül) történő közvetlen postai úton való kézbesítéssel (14. Cikk).⁸⁹ Ezt amúgy a Rendelet talán legnagyobb újdonságának tekinthetjük, emellett persze a hagyományos út továbbra is járható marad; a címzett lakhelye szerinti tagállam illetékes bíróságához intézett jogsegély útján történő kézbesítés lehetősége (15. cikk).⁹⁰

A Rendelet magyar vonatkozásáról szeretnék még annyit mondani, hogy a 2003. évi XXX. Törvény többek között ezen Rendelet tükrében módosította a Pp-t.⁹¹ A norma nyújtotta lehetőségekről, pedig azt, hogy a gyakoroló jogászok már most sürgetik a közvetlen kézbesítés minél gyorsabb elterjedését,⁹² bár több körültekintést igényel ez a módszer, mégis sokkal hatékonyabb lenne az ügyek minél hatékonyabb, gyorsabb előremozdításának szempontjából.

3. 6. A Tanács 1206/2001/EK Rendelete (2001. május 28.) a polgári, és kereskedelmi ügyekben a bizonyításfelvétel tekintetében történő, a tagállamok bíróságai közötti együttműködéséről

A Rendelet megszületéséig nemzetközi jogsegélyegyezmények fektették le a határokon átívelő bizonyításfelvétel szabályait. Csak megjegyzés szintjén: ilyen volt az 1954. március 1-jei Hágai Egyezmény a polgári eljárásjogról,⁹³ majd a szerződő államok tekintetében ezt felváltotta az 1970. március 18-án Hágában kelt a polgári és kereskedelmi ügyekben külföldön történő bizonyításfelvételtől szóló egyezmény.⁹⁴

⁸⁷ Kengyel Miklós: - Harsági Viktória: Európai polgári eljárásjog., Osiris Kiadó, Budapest, 2006, 127-128. és Nagy Adrienn: A Tanács 1348/2000/EK rendelete a tagállamokban a polgári és kereskedelmi ügyekben a bírósági és a bíróságon kívüli iratok kézbesítéséről. In: Polgári eljárásjogi szabályok az Európai Unió jogában (szerk.: Wopera Zsuzsa és Wallacher Lajos), Complex, Budapest, 2006, 337-338.

⁸⁸ Nagy Adrienn: A Tanács 1348/2000/EK rendelete a tagállamokban a polgári és kereskedelmi ügyekben a bírósági és a bíróságon kívüli iratok kézbesítéséről. In: Polgári eljárásjogi szabályok az Európai Unió jogában (szerk.: Wopera Zsuzsa és Wallacher Lajos), Complex, Budapest, 2006, 337-338.

⁸⁹ Ekkor azonban be kell tartani azokat a feltételeket is, amelyeket a címzett lakóhelye szerinti tagállam közvetlen postai út igénybevételéhez előírt.

⁹⁰ Osztovits András: Az európai polgári eljárásjog fogalma, előzményei és jogforrásai, in: Európai polgári eljárásjog jogszabálygyűjtemény (szerk.: Osztovits András), HVG-ORAC, Budapest, 2004, 34-35.

⁹¹ Pp 135 § (1) bekezdés és Pp 136/A § (3) bekezdés

⁹² Osztovits András: Az európai polgári eljárásjog fogalma, előzményei és jogforrásai, in: Európai polgári eljárásjog jogszabálygyűjtemény (szerk.: Osztovits András), HVG-ORAC, Budapest, 2004, 35.

⁹³ Ennek Magyarország is részese volt, ezt az 1966. évi 8. Tvr. hirdette ki.

⁹⁴ Magyarország csak később csatlakozott az Egyezményhez, ezt a 2004. évi CXVI. Tv. Hirdette ki.

A jogirodalom ezen Egyezményt tekinti a bizonyításfelvételtől szóló rendelet közvetlen elődjének.⁹⁵ Ugyanakkor e jogsegélyek az integráció mára elért szintjén már nem nyújtanak minden igényt kielégítő szabályozást. Ennek felismerése vezette a jogalkotót az 1206/2001/EK Rendelet megalkotására. Mindazonáltal ez nem azt jelenti, hogy tökéletes egység valósult volna meg a bizonyításfelvétel területén. Ennek jelenleg több akadálya is fennáll, például, hogy a bizonyítási eszközök felhasználhatóságának korlátja, a tanúvallomás megtagadásának joga, a stb. szabályozása eltér az egyes országok eljárásjogi kódexeiben.

Továbbá, hogy jogi kultúránként változik a bizonyítékok összegyűjtésének ill. azok bíróság elé vitelének módja és ideje. Nyelvhasználati problémák (pl.: külföldi tanú meghallgatása esetében.) is fennállnak.⁹⁶ Pedig a bizonyítás nagymértékben befolyásolja az eljárás kimenetelét.⁹⁷ Így nem elhanyagolható kérdéskör az e területen való legteljesebb jogharmonizációra való törekvés, de már csak az itt említett akadályok is olyan mélyen gyökereznek, hogy várható módon nem a közeljövő feladata lesz a megfelelő norma létrehozása. Addig is ismerjük meg azt, amink jelenleg van:

A bizonyításfelvételtől szóló rendelet hatályát tekintve ugyanarra a szisztémára épül (1. cikk), mint az 1348/2000/EK Rendelet. A bizonyításfelvételi eljárásra pedig „két egymástól lényegesen különböző modellt alakított ki a jogszabály, amelyek a maguk „párbeszéd” struktúrájával valahol mégis közelítenek egymáshoz.”⁹⁸ Az első modell a következőképpen zajlik: egy adott tagállam bírósága egy másik tagállam illetékes bíróságát megkeresés útján kéri meg a bizonyításfelvétel lefojtatására (2. és 3. Cikk), míg a második modell szerint, egy másik tagállam területén az adott bíróság saját maga közvetlenül folytat le bizonyítást (17. cikk).⁹⁹ Mindkét esethez segítséget nyújt a rendelet mellékletét képező tíz egységes formanyomtatvány, melyek felhasználásával a bíróságok közvetlenül érintkezhetnek egymással.¹⁰⁰

A bemutatott norma „forradalmi újítása volt a perbíróság általi közvetlen bizonyításfelvétel lehetőségének megteremtése, de mint erre már korábban utaltam mégsem vezet a külföldön történő bizonyításfelvétel jogának valóságos egységesítéséhez, mindössze egyszerűsíti, technikai mozzanataiban uniformizálja és felgyorsítja azt Európa szerte”.¹⁰¹ Ezzel együtt fontos előrelépésnek tekinthetjük ezt az új fajta bizonyításfelvételi lehetőséget, hiszen ezzel a tagállamok feladták szuverenitásuk egy kis részét, ami nemzetközi jogi értelemben ugyan kifogásolható, mégis az egységesülési szándék, a bizalom egy újabb megnyilvánulását láthatjuk benne, a célszerűségi és hatékonysági szempontokról már nem is beszélve.

⁹⁵ Kengyel Miklós: - Harsági Viktória: Európai polgári eljárásjog., Osiris Kiadó, Budapest, 2006, 135.

⁹⁶ Kengyel Miklós: - Harsági Viktória: Európai polgári eljárásjog., Osiris Kiadó, Budapest, 2006, 135.

⁹⁷ Tarzia Giuseppe: Polgári eljárásjog határok nélkül. In: Magyar Jog, 2000. évi 5. Szám, 294.

⁹⁸ Harsági Viktória: Okirati bizonyítás a modern polgári perben. HVG-ORAC, Budapest, 2005. 137.

⁹⁹ Egyes szerzők szerint e két úthoz további kettő csatlakozik: a konzul általi közvetlen bizonyítás, illetve az ún. extraterritoriális hatású bizonyításfelvétel (a fél által külföldről „importált” bizonyítási eszköz belföldi felhasználása, ha perbíróság saját joga megengedi). Lásd erről bővebben: Harsági Viktória: Okirati bizonyítás a modern polgári perben. HVG-ORAC, Budapest, 2005. 136-144.

¹⁰⁰ Osztoivits András: Az európai polgári eljárásjog fogalma, előzményei és jogforrásai, in: Európai polgári eljárásjog jogszabálygyűjtemény (szerk.: Osztoivits András), HVG-ORAC, Budapest, 2004, 36.

¹⁰¹ Harsági Viktória: Okirati bizonyítás a modern polgári perben. HVG-ORAC, Budapest, 2005. 138-139.

3. 7. Az Eurpai Parlament és a Tanács 805/2004/EK Rendelete (2004. április 21.) a nem vitatott követelésekre vonatkozó európai végrehajtható okirat létrehozásáról és Javaslat (2006. február 7.) az európai fizetési meghagyásos eljárás meghatározásáról szóló európai parlamenti és tanácsi rendeletre

3. 7. 1. A végrehajtható okirat szabályai

„Az Amszterdami Szerződés által bevezetett „igazságügyi térség” fogalma feltételezi, hogy az EU-n belül az egyik tagállamban hozott határozatot a másik tagállamban – előzetes végrehajthatóvá nyilvánítási szakasz közbeiktatása nélkül – automatikusan végre lehessen hajtani.”¹⁰² Olvasható Kapa Mátyás monográfiájában. Ennek nyomán 1999-ben Tamperében lerakták az európai igazságügyi térség alapkövét, a bírósági ítéletek kölcsönös elismerésének alapelvének kimondásával. A elérni kívánt cél a végrehajtás gyorsítása és egyszerűsítése volt. Ehhez pedig meg kell szüntetni minden más tagállam által hozott határozat végrehajtását megelőző eljárást. Ennek gyakorlati megvalósulása volt az 805/2004/EK Rendelet. A Rendelet tárgya az európai végrehajtási jogcím, mely magyar fordításban „európai végrehajtható okirat” néven terjedt el.¹⁰³ A Rendelet polgári és kereskedelmi ügyekre terjed ki, ezt ugyanazokkal a megszorításokkal kell értelmezni, mint a 44/2001/EK Rendelet esetében (1. cikk). Magyarán szólva kizárólag a pénzfizetésre irányuló követelések tartoznak a hatálya alá.¹⁰⁴ Szűk körben ugyan, de igazi áttörést jelent ez a norma, mivel nem vitatott követelésekre, bírósági egyezségekre és közokiratok végrehajthatóságára nézve eltörli az exequatur -eljárást (3, 5. Cikk)¹⁰⁵. Ez pedig a következőt jelenti, ha az eredetileg eljáró tagállam európai végrehajtható okirattal rendeli el a végrehajtást, úgy „az ilyenként hitelesített határozatot a többi tagállamban végrehajthatóvá nyilvánítás nélkül el kell ismerni és végre kell hajtani.”¹⁰⁶ (az eljárásnak azonban bizonyos minimum szabályoknak kell megfelelnie, melyeket a Rendelet III. Fejezete deklaráll).¹⁰⁷ Röviden: úgy kell tekinteni az európai végrehajtási jogcímmel ellátott határozatra, mintha a végrehajtás államában hozták volna, vagyis úgy, hogy a belföldi határozattal essen egy tekintet alá.¹⁰⁸

A magyar szabályozásba könnyedén simult be ez a norma, szabályait a 2005. évi XLI. Tv. illesztette be a végrehajtás elrendelésének szabályai közé.

¹⁰² Kapa Mátyás: Hitelezővédelem a bírósági végrehajtásban. Dialóg Campus, Budapest - Pécs, 2006, 148.

¹⁰³ Kengyel Miklós: - Harsági Viktória: Európai polgári eljárásjog., Osiris Kiadó, Budapest, 2006, 147.

¹⁰⁴ Kapa Mátyás: Hitelezővédelem a bírósági végrehajtásban. Dialóg Campus, Budapest - Pécs, 2006, 149.

¹⁰⁵ A fogalmak részletes meghatározását a Rendelet 3. és 4. Cikke tartalmazza.

¹⁰⁶ Osztovíts András: Az európai polgári eljárásjog fogalma, előzményei és jogforrásai, in: Európai polgári eljárásjog jogszabálygyűjtemény (szerk.: Osztovíts András), HVG-ORAC, Budapest, 2004, 37-38.

¹⁰⁷ Kapa Mátyás: Hitelezővédelem a bírósági végrehajtásban. Dialóg Campus, Budapest - Pécs, 2006, 150-151.

¹⁰⁸ Mario Tenrerio - José Alegre Seoane: The Creation os an European Judicial Area in Civil and Commercial Matters: What can the Eu do? In: Marcel Storme (szerk.): Procedural Laws in Europe. Towards harmonisation. Maklu, Antwerpen - Apeldoorn, 2003, 469. és Kengyel Miklós: - Harsági Viktória: Európai polgári eljárásjog. Osiris Kiadó, Budapest, 2006, 149.

3. 7. 2. A Javaslát¹⁰⁹

Reméljük így lesz ez az európai fizetési meghagyásos eljárás tekintetében is. Ugyanis az erre vonatkozó javaslatot az Európai Parlament és a Tanács 2006. március 19-én már elfogadta. A rendelet szövege készen áll, de eleddig még nem léptették érvénybe. Ezzel a rendelettel lehetővé válna határokon átvitelő ügyek esetében is fizetési meghagyás kibocsátása a jelenlegi magyar szabályozással szemben. Ez az exequatur eljárás tágabb keretek között való megszüntetését eredményezné, de továbbra is csak nem vitatott követelések körében,¹¹⁰ ellentmondás esetén ugyanis az eljárás peres eljárássá alakul át, a nemzeti szabályok alapján. A cél itt is a gyorsabb, olcsóbb, hatékonyabb eljárás. Újszerű megoldása lesz a normának a polgári eljárásjogi harmonizáció terén azonban, hogy nem kötelező, hanem választható, kiegészítő jellegű eszközt fog jelenteni, mivel a jogosultnak továbbra is jogában fog állni a saját nemzeti jogszabályai által biztosított eljárást választania.¹¹¹ A rendeletjavaslat nagyvonalakban a következő kérdésekben foglal állást; az ilyen eljárás alkalmazási körét, formanyomtatványok használatát, a követelés iratokkal történő bizonyításának szükségességét, a követelés bíróság által vizsgálatának terjedelmét, a fizetési meghagyás kézbesítését és az ez elleni jogorvoslat lehetőségét érintik.¹¹²

A Rendeleti formában kiadott – és a közeljövőben kiadandó¹¹³ – közösségi jogszabályokat, melyek az európai polgári eljárásjoggal kapcsolatosak ezzel áttekintettük, de még rendelkezésünkre áll egy irányelv és egy határozat...

3. 8. A Tanács 2003/8/EK Irányelve (2003. január 27.) a határon átnyúló vonatkozású jogviták esetén az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés megkönnyítése érdekében az ilyen ügyekben alkalmazandó költségmentességre vonatkozó közös minimumszabályok megállapításáról.

„A költségkérdés a polgári igazságszolgáltatás egyik sarkalatos társadalompolitikai kérdése”¹¹⁴ Ez elsősorban a magánszemélyeket, kisvállalkozókat érinti, akik gyakran anyagi segítség hiányában nem tudják jogaikat érvényesíteni, különösen a magasabb költségekkel járó határokon átnyúló jogviták esetében. Ennek felismerése vezetett a jogi segítségnyújtásról szóló irányelv megszületéséhez. Az irányelvi szabályozásból következőleg a megvalósítás kérdésében a tagállamok jelentős mozgásteret kaptak. Osztovits szerint a jogforrási típus megválasztásának oka a résztvevő nemzetek jogi segítségnyújtásának eltérő társadalmi - történelmi hagyományaira vezethető vissza.¹¹⁵ Így lehetővé vált számukra, hogy saját jogi hagyományaikkal összhangban alakítsanak ki szabályozást.

¹⁰⁹ Az európai fizetési meghagyásos eljárásról. Létrejöttéről és tartalmáról lásd bővebben: Kapa Máttyás: Ha az adós nem fizet... HVG-ORAC, Budapest, 2006.

¹¹⁰ Kengyel Miklós: - Harsági Viktória: Európai polgári eljárásjog., Osiris Kiadó, Budapest, 2006, 152.

¹¹¹ Kapa Máttyás: Ha az adós nem fizet... HVG-ORAC, Budapest, 2006, 115.

¹¹² http://ec.europa.eu/civiljustice/simplif_accelerat_procedures/simplif_accelerat_procedures_ec_en.htm

¹¹³ Előkészületben van egy kis értékű követelések esetén alkalmazható európai eljárás kialakítása is, de a végleges szövegtervezet elkészülte még várta magára. (Ami elkészült: Javaslát a a kis értékű követelésekre vonatkozó európai eljárás létrehozásáról szóló európai parlamenti és tanácsi rendeletre)

http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/am/634/634333/634333hu.pdf

¹¹⁴ Gáspárdy László: Kihívások és kísérletek az európai polgári eljárásjogban (a Code Louistól napjainkig). In: In: Magister artis boni et aequi: studia in honorem Németh János. (szerk.: Kiss Daisy és Varga István), ELTE, Budapest, 2003, 224.

¹¹⁵ Osztovits András: Az európai polgári eljárásjog fogalma, előzményei és jogforrásai, in: Európai polgári eljárásjog jogszabálygyűjtemény (szerk.: Osztovits András), HVG-ORAC, Budapest, 2004, 36 és Kengyel Miklós: - Harsági Viktória: Európai polgári eljárásjog., Osiris Kiadó, Budapest, 2006, 166.

Az irányelv rendelkezéseit 2004. november 30-ig volt köteles minden tagállam a nemzeti jogába átültetni. (21. cikk (1) bekezdés)

A magyar jogba történő beágyazáshoz külön törvényt alkottak A jogi segítségnyújtásról szóló 2003. évi LXXX. Törvény címmel, melyet Kengyel Miklós a következőképp jellemez: „alapjaiban változtatta meg a szabályozást... a korábbinál szélesebb körű, differenciáltabb és a közösségi szabályokhoz is igazodó támogatást tesz lehetővé”.¹¹⁶ Ennek legfontosabb újdonsága a jogi segítő intézményének bevezetése, melynek feladata, hogy peren kívül adjon tanácsot, illetve készítsen beadványt, az arra rászorultaknak. A rászorultság fennállásának eldöntéséről a 21 § értelmében az Igazságügyi Minisztérium¹¹⁷ gondoskodik. A támogatásokat nem csupán magyar állampolgárok, hanem az Unió minden polgára számára igénybe veheti - ahogyan ezt az irányelv is kimondja - ebből következően azonban a magyar állampolgárok is hasonló elbánásban részesülnek az Unió egész területén.

3. 9. A Tanács 2001/470/EK Határozata (2001. május 28.) egy Európai Igazságügyi Hálózat létrehozásáról polgári és kereskedelmi ügyekben

Ahhoz, hogy az előbbieken ismertetett jogforrások meg tudjanak valósulni le kell bontani az eljárásjogi akadályokat és olyan szervezeti kereteket kell biztosítani, amelyen belül a különböző uniós nemzetek bíróságai, hatóságai egymással közvetlen kapcsolatot tudnak teremteni egymással. A szabályozási környezet kialakítása során alkotta meg a Tanács a 2001/470/EK Határozatot, melyet a 1206/2001/EK Rendelettel egy napon fogadtak el.

Európai igazságügyi együttműködés már számos területen született, így ezek mintájára, mintegy „hézagpótló” szerepet betöltve készült el a Határozat, csupán kereskedelmi és polgári ügyek vonatkozásában. „Tartalmilag pedig nem nemzetközi vagy eljárásjogi jellegű, hanem egy támogatási programot tartalmaz.”¹¹⁸ A Hálózat fő feladatait, a Határozat 3. cikke deklarálja: az igazságügyi együttműködés elősegítése, ehhez egy információs rendszer kiépítése, a naprakészség biztosítása, egy a nyilvánosság számára hozzáférhető információs rendszer kialakítása és folyamatos frissítése. A hálózat felépítése a következőképpen alakul: a Bizottság tájékoztatása mellett a tagállamok kijelölik a részt vevő hatóságokat, valamint a kapcsolattartót.¹¹⁹ A hálózat 2002. december elejétől brüsszeli központtal már működésbe is lépett.¹²⁰

E Határozat ugyan, mint már említettem nem kapcsolódik olyan erősen a polgári eljárásjog területéhez, ugyanakkor mégis fontos eleme annak, hiszen az integrálódás fontos része a nyilvánosság számára való megismerhetőség, az egyes szervek közötti minél hatékonyabb információáramlás és összeköttetés biztosítása.

Így bemutatásra került az összes európai polgári eljárással összefüggésben alkotott joganyag. Ami elengedhetetlen előfeltétele volt annak, amiről a következőkben írni szeretnék: ezen jogforrások

¹¹⁶ Kengyel Miklós: Magyar Polgári eljárásjog. Osiris, Budapest, 2005. 177.

¹¹⁷ A Pártfogó Felügyelői és Jogi Segítségnyújtó Szolgálat.

¹¹⁸ Kengyel Miklós: - Harsági Viktória: Európai polgári eljárásjog., Osiris Kiadó, Budapest, 2006, 176.

¹¹⁹ Magyarország esetében a kapcsolattartó az Igazságügyi Minisztérium Nemzetközi Jogi Főosztálya. A kapcsolattartás módja: posta, telefon, telefax, e-mail. A kapcsolattartás nyelve: magyar. Angol, német, francia.

¹²⁰ Kengyel Miklós: - Harsági Viktória: Európai polgári eljárásjog., Osiris Kiadó, Budapest, 2006, 175.

magyar jogra gyakorolt hatásáról, (e területen) az integráció jelen állásáról, illetve az ezzel összefüggő problémákról és akadályokról.

II. Fejezet. Az európai polgári eljárásjog hatása a magyar jogra

„A Szerződő Felek elismerik, hogy Magyarországnak a Közösségbe történő gazdasági integrációja egyik alapvető előfeltétele az, hogy az ország jelenlegi és jövőbeni jogszabályait közelítsék a Közösség jogszabályaihoz. Magyarország biztosítja, hogy amennyire lehetséges jövőbeni jogszabályai a Közösség jogszabályaival összeegyeztethetők lesznek.” Olvasható Magyarországnak az Európai Közösségekkel és azok tagállamaival kötött Társulási Megállapodásának (ún. Európai Megállapodás) 67. cikkében. Ennek értelmezésében Kecskés László szavait szeretném segítségül hívni: „Az Európai Közösség jogharmonizációs programja olyan követelményeket támaszt, amelyhez a tagállamok nemzeti jogrendszereinek folyamatosan kell igazodniuk. Magyarország jogharmonizációs kötelezettsége sem szűnik meg az EU-hoz csatlakozással. A tagállami státusz elnyerését követően is folyamatosan „igazodnunk” kell az EU időközben változó joganyagához. Figyelembe kell vennünk azt is, hogy az EU joga nem statikus, hanem dinamikusan fejlődik. Változnak a jogharmonizációra vonatkozó EU jogi szabályok is. Ajánlatosnak látszik tehát némi „előrelátással” dolgozni.¹²¹ Például ilyen a magyar kereskedelmi jog, mint önálló jogág kialakításának gondolata, nem érdemes foglalkozni a megvalósításával, mivel közösségi jogi szinten lényegében kialakult már a közösségi kereskedelmi jog rendszere „és Brüsszel nagy jogharmonizációs mágnese magához vonzza... a kereskedelmi jogias elemeket”, ennek hatására pedig nem marad közösségileg integrálatlan elem, amiből önálló nemzeti jogág alakulhatna ki. Az ilyen és ehhez hasonló sajátosságokkal tehát a magyar jogfejlesztésnél is számolni kell.¹²²

Kecskés László idézett művében is találkozhatunk a legújabb jogharmonizációs törekvések említésével. Itt - a polgári eljárásjog területéről - főként a Storme Bizottság munkájára gondolok. Ami azt a feladatot kapta, hogy próbáljon egységes joganyagot kialakítani a polgári eljárásjogi szabályok körében. Erre egy irányelvet alkottak, ami végül nem került elfogadásra. Kapa Mátyás szerint ennek meg is van az oka: „Egyrészt viszonylag kevés kérdést emelnek be a közösségi szabályozás körébe... Ezen túlmenően azonban további probléma, hogy a javaslat a szabályozás körébe vont kérdéseket is meglehetősen általánosan rendezi... Így az irányelvtervezet semmiképpen nem szolgálhat alapjául a jövőbeni jogharmonizációnak... Ugyanakkor a munka folytatásához igen jó alapot jelenthet...”¹²³

Az egységesítéssel kapcsolatosan én a következőket szeretném még megjegyezni; úgy gondolom, összességében vitathatatlanul állíthatom, hogy az európai integráció e területen még csak „gyerekcipőben” jár. Igazán mélységekbe menő szabályozás eddig csak joghatósági kérdések tekintetében született, hiszen például a bizonyításfelvétel, illetve a kézbesítés témaköre is gyakorlatilag hatásköri problémák tisztázására koncentrált. Sok olyan területen nem született még rendelkezés, amelyekben szintén lehetséges határokon átnyúló tényállási elem fennállta. Például a polgári perrendtartás menetének általános szabályainak körében egyáltalán nem találkoztunk egységesítő törekvésekkel.

¹²¹ Kecskés László: Eu-jog és jogharmonizáció, HVG-ORAC, Budapest, 2003, 738.

¹²² Kecskés László: Eu-jog és jogharmonizáció, HVG-ORAC, Budapest, 2003, 739.

¹²³ Kapa Mátyás: Az Európai jogharmonizáció a bírósági végrehajtás területén. In: A Magyar polgári eljárásjog a kilencvenes években és az Eu jogharmonizáció. (szerk.: Papp Zsuzsanna), ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2003, 115-116.

Persze itt felvetődik a kérdés, egyáltalán szükség van-e erre? Szükség van-e arra, hogy egy olyan egységes európai eljárási rend alakuljon ki, amely minden tagállamban azonos eljárást eredményez? Szükség van-e arra, hogy ennek eredményeként, a hosszú, fáradságos munkával kialakított, nemzeti kulturális, társadalmi, jogi hagyományokat figyelembe vevő, eddig jól működő eljárási rendszereken, akár gyökeresen változtassunk? Nem hiszem... Mert mi is az integráció valódi célja? Gyors, egyszerű, hatékony, költségkímélő eljárás kialakítása, olyan eljárásé, ami azt teszi lehetővé, hogy az uniós polgároknak minden tagállamban nagyjából azonos lehetőségek mellett intézhessék jogvitáik lebonyolítását. Ez viszont nem feltétlenül jelenti a teljes egységesítést.

Viszont, ha nem ez a megoldás, attól a probléma még fennáll és halmozódik, különösen, mivel az áruk, a szolgáltatások, a személyek és a tőke szabad mozgásának alapelveinek kimondásával a határok elmosódásának folyamata egyre gyorsul. Emberi és üzleti kapcsolatok egyre gyorsabban és nagyobb számban kötetnek országhatárok figyelmen kívül hagyásával, ami természetesen egyre több megoldandó jogvitát is eredményez. Ezzel viszont a jogharmonizáció ebben az ütemben haladva nem fog tudni lépést tartani. Ebből következőleg, ha nem is a polgári eljárási jog teljes egységének kialakításában, de más formában elkerülhetetlen lesz a megoldás mihamarabbi megtalálása.

Nem tartom elvetendő gondolatnak, például az alternatív vitarendezési módok kidolgozásának gondolatát. Erre irányuló kezdeményezések már születtek is egyébként. A Bizottság felhívást¹²⁴ kapott a polgári és a kereskedelmi jog területén a konfliktusmegoldás alternatív módjairól szóló zöld könyv elkészítésére. Melynek célja a szabadság, a biztonság és a jog érvényesülő térség létrehozása, különösen az igazságszolgáltatáshoz való jobb hozzáférés biztosításával. A következő hangsúlyok figyelembe vételével: „Elsőbbséget kell biztosítani az alapelvek meghatározásának - akár általános, akár konkrét területeken -, amelyek megadják a szükséges biztosítékokat ahhoz, hogy a bíróságon kívüli fórumok által történő konfliktusrendezés az igazságszolgáltatási rendszer által megkívánt biztonsági szintet adja”.¹²⁵

Ezek pontos kidolgozásában már megjelenik Magyarország felelőssége is, hiszen „idővel be kell kapcsolódnia a az európai eljárásjogi jogharmonizáció előkészítésébe.”¹²⁶ Addig azonban míg ezt nem tudjuk hatékonyan megvalósítani fokozottan figyelemmel kell kísérni az Európában megfigyelhető tendenciákat, a magyar szabályozást pedig fokozatosan a meghatározó európai jogrendszerekhez kell igazítani. Ennek során azonban figyelni kell arra, hogy ritkán vezet eredményre bizonyos minták mechanikus követése, vagy „a korábbi joganyaghoz és egymáshoz sem összeillő jogintézmények, intézményrendszerek, a külföldi jogból szó szerinti, a jogalkalmazók számára az átadó ország jogának ismerete nélkül értelmezhetetlen átvételek”¹²⁷ veszélyének megjelenését hordozza magában.

Itt el is jutottunk az integráció problematikájának gyökeréhez. Az igazságszolgáltatási rendszer biztonságát, több más garancia mellett, az adja, hogy a nemzeti jogrendszerekben használt fogalmak és jogintézmények erős elméleti alapokon nyugszanak, s dogmatikailag „belesimulnak” egy

¹²⁴ A bécsi cselekvési terv és a tamperei Európai Tanács következtetései nyomán a Bel- és Igazságügyi Miniszterek Tanácsának felhívása

¹²⁵ http://ec.europa.eu/civiljustice/adr/adr_ec_hu.htm

¹²⁶ Kapa Mátyás: Az Európai jogharmonizáció a bírósági végrehajtás területén. In: A Magyar polgári eljárásjog a kilencvenes években és az Eu jogharmonizáció. (szerk.: Papp Zsuzsanna), ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2003, 116.

¹²⁷ Németh János: Az átmeneti időszak igazságszolgáltatásának jelenlegi helyzete a közép- és kelet-európai országokban. In: Magyar Jog. 1998. évi 3. Szám, 132.

adott jogrendszerbe, azon belül pedig egy adott jogágba. Ezért is nehéz az alternatív vitarendezési módokat, oly módon kidolgozni, hogy hasonló biztosítékokat jellegű nyújtson.

A dilemma ott kezdődik, hogy a tagállamok jogrendszerei gyökeresen különböznek egymástól; különösen igaz ez az angolszász és a kontinentális jogok összehasonlításában. Ebből következőleg természetesen a jogrendszerek alapjait adó fogalmak és jogintézmények szintén eltérőek.¹²⁸ Ezek az eltérések évszázadok alatt alakultak ki. Viszont a jogharmonizáció a kontinentális jogrendszerekkel bíró államokat és a common law országait egyaránt érinti. Az egymás csiszolás pedig nem valósítható meg egyetlen tollvonással, de hosszú évek- évtizedek alatt is csak nehezen. Ez a nehézség már most megmutatkozott: kiragadott példaként gondoljunk a 44/2001/EK Rendelet azon értelmező rendelkezésére, melyben külön kifejtést igényelt a polgári ügy fogalmának meghatározása. A terminusok illetően pontos meghatározása még nem is lenne olyan nehézkes, de itt ennél többről is szó van; komplett jogintézményeket találunk, melyek egyes országokban egyáltalán nem léteznek, vagy léteznek ugyan, de eltérő értelmezésük révén más és más joghatások kötődnek hozzájuk.

Nézzük meg közelebbről Magyarország esetét. Először egy példán keresztül: mint ezt már korábban is említettem a 2201/2003/EK Rendelet tartalmazza különválás intézményét, hazánkban ez jogi szabályozás alá eddig sosem került, így pontos definíció sem tartozik hozzá. Vagy akár a szülői felelősséget, mint fogalmat is említhetném. Kaptunk egy szabályozást az erre vonatkozó eljárásokra vonatkozólag, de mi az a szülői felelősség? A magyar Csjt. csak a szülői felügyelet fogalmát ismeri, és ettől a gyámság, ill. gondnokság terminusát különválasztja. Pedig a Brüsszel-IIa Rendelet szülői felelősség definíciójába¹²⁹ ez a két fogalom is beletartozik.¹³⁰ Ez viszont azt a következményt hozta, hogy a magyar szabályozás nincs összhangban a Rendelet ezen rendelkezéseivel.¹³¹ Az ilyen jellegű ellentmondásokkal számos helyen találkozhatunk, persze ez nem csupán hazánk sajátossága. De vitathatatlan, hogy nehezebb helyzetben vagyunk sok más tagállammal szemben. Ennek eredője pedig az, hogy míg más tagállamok fokozatosan építették be jogrendszerükbe az uniós szabályozásokat, ezzel egy koherens rendszert hozva létre, addig magyar jog az uniós csatlakozás után szinte minden előkészület nélkül emelte be a közösségi normákat a már meglévők közé.

Vagyis visszajutottunk a fentebb már vázolt veszélyekhez. Hazánkban is oly módon kellene felkészülnie a közösségi jog átvételére, melynek során figyelembe veszi a szóban forgó norma „külföldi előéletét”. Varga István is erre utalt nemrégiben egy konferencián, ahol következőképpen fogalmazta meg gondolatait; „Ha nem tekintünk kritikusan arra, hogy milyen e szabályok külföldi keletkezési körülménye, illetve alkalmazása, az félreértésekhez vezet és akadályozza az elképzelt bírói együttműködést.”¹³² A legszembetűnőbbben érzékeltetni ezt talán a 44/2001/EK Rendelet eltérő Nyugat- Európai és magyarországi keletkezésén keresztül lehet. Míg Nyugat-Európában a Rendelet kihirdetését megelőzte a Brüsszeli Egyezmény, vagy esetleg a Luganói Egyezmény bevezetése és több évtizedes használata, addig Magyarország ezek közül egyikhez sem tudott csatlakozni, így a Rendelet

¹²⁸ Pokol Béla: A jog elmélete. Rejtjel, Budapest, 2001.

¹²⁹ 2201/2003/EK Rendelet 2. Cikk 7. Pont.

¹³⁰ Kengyel Miklós: - Harsági Viktória: Európai polgári eljárásjog., Osiris Kiadó, Budapest, 2006, 113-114.

¹³¹ Nmjt. 59/AS

¹³² „On the other hand, automatic implementation of entire conventions without a critical look at their genesis and application abroad also leads to misunderstandings and effects hindering the envisaged judicial cooperation.” István Varga: Report for the International Association of Procedural Law Congress at Ritsumeikan. University Kyoto, Japan, Kézirat, 2006, 10.

minden történeti előzmény - így felkészülési és, - úgymond - „kipróbálási” lehetőség nélkül - került be a magyar jogi szabályok körébe.¹³³

Mint láthatjuk a magyar jog néha „túl” adaptív, de ez fontos tényezője is jogharmonizációnak. Az átvevő jogrendszer bizonyos fokú nyitottsága a külföldi jogrendszerek megoldásainak, jogintézményeinek befogadására elengedhetetlen¹³⁴

Persze a jogközelítésnek nem csak negatív oldala létezik. A nyilvánvaló célszerűségen túlmenően észre kell vegyünk, hogy a jogharmonizáció a modernizálás fontos tényezője, a jogrendszer folytonos megújulásának egy dimenziója. A modernizációban, pedig olyan folyamatot kell látnunk, „amely a centrum és a periféria közötti különbségek áthidalására irányul.”¹³⁵ Ez a fejlettebb országokra néha teherként nehezedik, mivel így többek között olyan minimum elvárásoknak kell teret engedniük, amelyeknek a fejletlenebb tagállamok is eleget tudnak tenni, ez az ő fejlődésüket jó ideig nem mozdítja el pozitív irányba, inkább a meglévő szintet stabilizálja. De a fejlődő kelet- közép európai államok, így Magyarország számára biztosítja a felzárkózás lehetőségét. Jelen helyzetet számunkra sajnos valószínűleg negatív irányban fogja befolyásolni Románia, ill. Bulgária várhatóan 2007. évi csatlakozása.¹³⁶ Mivel fejlettségi színvonalukra tekintettel elképzelhető, hogy az „elérhető küszöb” lejjebb kerül. De ez nem szabad, hogy együttműködési törekvéseinknek gátat szabjon, ilyenkor gondoljunk inkább Várnay Ernő ironikus szavaira; „a fejlődés jogi eszközökkel történő siettetésére, a problémák jogszabályokkal történő, látszólagos megoldására a periférián mindig nagy a hajlandóság.”¹³⁷ Jelen esetben a „fontolva haladás” útján járva sokkal szembetűnőbb, jelentősebb eredményeket érhetünk el. És mindig tartsuk szem előtt, hogy „Bármennyire is sürgetőek esetenként a konkrét jogharmonizációs kötelezettségeink, azok teljesítésénél mindenkor figyelembe kell venni, hogy a harmonizációra kötelezett állam jogának is vannak olyan belső értékei, jogintézményei, dogmatikai összefüggései és lényeges tartalmi elemei, amelyek védelemre érdemesek.”¹³⁸

¹³³ István Varga: Report for the International Association of Procedural Law Congress at Ritsumeikan. University Kyoto, Japan, Kézirat, 2006, 10.

¹³⁴ Kecskés László: Eu-jog és jogharmonizáció, HVG-ORAC, Budapest, 2003, 739.

¹³⁵ Kecskés László: Eu-jog és jogharmonizáció, HVG-ORAC, Budapest, 2003, 740.

¹³⁶ „A csatlakozási szerződés 2007. január 1-jén lép hatályba, kivéve, ha a Tanács a szerződés 4. cikkének (2) bekezdése alapján határozatot fogad el Bulgária és/vagy Románia csatlakozása időpontjának 2008. január 1-jéig történő elhalasztásáról.” In: Az Európai Unió Hivatalos lapja, L 157, 48. évfolyam, 2005. június 21. 10.

¹³⁷ Várnay Ernő: Az EK- magyar társulási megállapodás és a közösségi jog. Európa Fórum, 1992. évi 2. szám 68.

¹³⁸ Kecskés László: Eu-jog és jogharmonizáció, HVG-ORAC, Budapest, 2003, 740.

Zárszó

„A fejlettségi foktól függetlenül, a Közösség jövőjével kapcsolatos legnagyobb közhely, hogy válaszúthoz érkezett. A valójában soha meg nem valósuló úttörő fejlemények iránti állandó várakozás alapozza meg azt a bizonytalanságot, mely még az európai ügyekben jártas emberek közül is sokakat elfog az Eu jövőjét fontolgatva.”¹³⁹

Én azonban nem lennék ennyire pesszimista. Különösen nem az eddigi eredmények felvonultatása után. Hiszem, hogy a dolgozatomban tárgyalt komplex kérdéskör egyre nagyobb és nagyobb hatással lesz mindennapi életünkre és a jogtudomány egészére is. Mert bár a drámai fordulatok hiányoznak, fokozatos fejlődésnek lehetünk tanúi, ha a lelkesedés nem hagy alább olyan dolgot tudunk megvalósítani a jövőben, mely eleddig még soha senkinek nem sikerült hosszú távon. A „churchilli álomot”; az Egyesült Európát, s bár a polgári eljárásjog nem tartozik a legnépszerűbb integrációs témák közé, mégis nagyon fontos sarokkövét alkotja az összefogásnak. Mert igenis fontos, hogy az európai polgárok ugyanolyan biztonsággal intézhessék jogvitáikat egy másik tagállam területén, mint saját hazájukban, s ebben a kérdésben az anyagi jogok közelítése mellett elengedhetetlen a eljárásjogok összhangba hozatala.

Mikor belevágtam e kérdéskör kutatásába nem gondoltam, hogy ennyire sokrétű, bonyolult, ugyanakkor mégis kiforratlan, talán még önálló jogágnak sem tartható témával találom szemben magam. Őszintén szólva megszerettem. Részben, mert a meglévő - mindennapokban alkalmazott - jogból indulunk ki, és részben mert létrehozunk egy eddig még nem ismert, reményeim szerint - a gazdasági szempontok mellett - az összefogást is példázó együttműködést, amelyre végre Magyarország is büszke lehet.

¹³⁹ The Ernst and Young: Introduction to European Union law. Co-Nex, Budapest, 1999, 291.

Bibliográfia

Felhasznált irodalom

A.G. Toth: The Oxford encyclopaedia of European community law. Volume I. Institutional law. Clarendon Press, Oxford, 1990.

Bánrévy Gábor: A nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga. PPKE- ÁJK, Budapest, 1998.

Burián László: Az EK egyezménye a bírósági joghatóságról és a határozatok végrehajtásáról a polgári és kereskedelmi ügyekben (Brüsszeli Egyezmény). In: Az Európai Közösség kereskedelmi joga (szerk.: *Király Miklós*), Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1998.

Csiky Ottó - Filó Erika: Magyar családjog. HVG-ORAC, Budapest, 2001.

Balogh Olga, Császtai Ferenc, B. Korek Ilona, Juhász Judit: A megújult bírósági végrehajtás. HVG-ORAC, Budapest, 2006.

Garamvölgyi Róbert - Nemessányi Zoltán: A nemzeti kollíziós jogok alkonya: a nemzetközi magánjog „közösségiesítésének” folyamata. Európa Tükör, 2003/5.

Gátos György: „Határokon átlépő pereskedés”-kérdőjelekkel, akadályokkal. In: Polgári eljárásjog a XXI. Században. Tanulmányok Farkas József emlékére. PTE-ÁJK, Pécs, 2002.

Gáspárdy László: Kihívások és kísérletek az európai polgári eljárásjogban (a Code Louistól napjainkig). In: In: Magister artis boni et aequi: studia in honorem Németh János. (szerk.: *Kiss Daisy és Varga István*), ELTE, Budapest, 2003.

Günther Ettl, Horst Teske, Heinrich Weiler: Eu-ABC. Lexikon für politik, Recht, Wirtschaft, Steuern, Finanzen, Institutionen. Economica, Bonn, 1996.

Harsági Viktória: Okirati bizonyítás a modern polgári perben. HVG-ORAC, Budapest, 2005. 98-99.

Európai Uniós fogalomtár. Általános kifejezések. (szerk.: *Hámori Balázs*) Szaktudás Kiadó Ház, Budapest, 2001.

Horváth Zoltán: Kézikönyv az Európai Unióról. HVG-ORAC, Budapest, 2005.

István Varga: Report for the International Association of Procedural Law Congress at Ritsumeikan. University Kyoto, Japan, Kézirat, 2006.

Juhász Imre: Gondolatok a Brüsszeli Egyezményről. In: *Magister artis boni et aequi: studia in honorem Németh János.* (szerk.: *Kiss Daisy* és *Varga István*), ELTE, Budapest, 2003.

Junker Abbo: A Brüsszeli Egyezménytől a Brüsszeli Rendeletig - a nemzetközi polgári eljárásjog változása. In: *Magyar Jog*, 2003/6.

Kapa Mátyás: Az Európai jogharmonizáció a bírósági végrehajtás területén. In: *A Magyar polgári eljárásjog a kilencvenes években és az Eu jogharmonizáció.* (szerk.: *Papp Zsuzsanna*) ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2003,

Kapa Mátyás: Ha az adós nem fizet... HVG-ORAC, Budapest, 2006. november 13.

Kapa Mátyás: Hitelezővédelem a bírósági végrehajtásban. *Dialóg Campus*, Budapest - Pécs, 2006, 148.

Kecskés László: Eu-jog és jogharmonizáció, HVG-ORAC, Budapest, 2003.

Kengyel Miklós: Magyarország a Luganói Egyezmény kapujában. In: *Jogi beszélgetések*, Kaposvári Nyomda, Kaposvár, 2000.

Kengyel Miklós- Harsági Viktória: Európai polgári eljárásjog., Osiris Kiadó, Budapest, 2006.

Kengyel Miklós: Az európai polgári eljárásjog és a magyar jogfejlődés. In: *Jogtudományi Közlöny*, 1992/47.

Kengyel Miklós: Magyar polgári eljárásjog. Osiris Kiadó, Budapest, 2004.

Király Lilla: A 44/2001/ EK tanácsi rendelet és a nemzetközi magánjogról szóló 1979. évi 13. tvr kapcsolódási pontjai. In: *Tanulmányok az európai polgári eljárásjog köréből.* Tanulmánykötet. *Dialóg Campus*, Pécs, 2005.

Köblös Adél: A Tanács 44/2001/EK rendelete a polgári és a kereskedelmi ügyekben a joghatóságokról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról. In: *Polgári eljárásjogi szabályok az Európai Unió jogában* (szerk.: *Wopera Zsuzsa* és *Wallacher Lajos*), Complex, Budapest, 2006.

Masika Edit- Harmati Gergely: Egységes Belbiztonsági és jogi térség Európában: bel- és igazságügyi együttműködés az Európai Unióban, ISM, Budapest, 1999.

Mario Tenreiro - José Alegre Seoane: The Creation of an European Judicial Area in Civil and Commercial Matters: What can the Eu do? In: *Procedural Laws in Europe. Towards harmonisation* (ed.: *Marcel Storme*) Maklu, Antwerpen - Apeldoorn, 2003.

Mádl Ferenc- Vékás Lajos: Nemzetközi magánjog és nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1997.

Miklós Kengyel: Hungary - a step away from the Lugano Conventio. In: Iura Antiqua - Iura Moderna. Festschrift für Ferenc Benedek zum 75. Geburtstag, Dialóg Campus, Pécs, 2001.

Nagy Adrienn: A Tanács 1348/2000/EK rendelete a tagállamokban a polgári és kereskedelmi ügyekben a bírósági és a bíróságon kívüli iratok kézbesítéséről. In: Polgári eljárásjogi szabályok az Európai Unió jogában (szerk.: *Wopera Zsuzsa* és *Wallacher Lajos*), Complex, Budapest, 2006.

Nagy Adrienn: Az európai fizetésképtelenségi eljárás. In: *Collega*, 2005/2.

Németh János: Az átmeneti időszak igazságszolgáltatásának jelenlegi helyzete a közép- és kelet-európai országokban. In: *Magyar Jog*. 1998/3.

Osztoivits András: Az európai polgári eljárásjog fogalma, előzményei és jogforrásai. In: Európai polgári eljárásjog jogszabálygyűjtemény (szerk.: *Osztoivits András*), HVG-ORAC, Budapest, 2004.

Pokol Béla: A jog elmélete. Rejtjel, Budapest, 2001.

Salamon Konrád: Történelem IV, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2001.

Sámik Beáta: A Brüsszeli Egyezmény általános joghatósági szabályának alkalmazhatósága: az Universal General -Insurance v. Group Josi Reinsurance- ügy. In: Tanulmányok az európai polgári eljárásjog köréből. Tanulmánykötet. Dialóg Campus, Pécs, 2005.

Szászy István: Nemzetközi polgári eljárásjog. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1963.

Szekeres Szilvia: jogharmonizációs problémák az ideiglenes intézkedéssel összefüggésben (a Brüsszeli/Luganói Egyezmény 24. cikke). In: A Magyar polgári eljárásjog a kilencvenes években és az EU jogharmonizáció. (szerk.: *Papp Zsuzsanna*), ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2003.

Tarzia Giuseppe: Polgári eljárásjog határok nélkül. In: *Magyar Jog*, 2000/5.

The Ernst and Young: Introduction to European Union law. Co-Nex, Budapest, 1999.

Várnay Ernő: Az EK- magyar társulási megállapodás és a közösségi jog. Európa Fórum, 1992. évi 2. szám 68-84.

Várnay Ernő és Papp Mónika: Az Európai Unió joga. KJK- Kerszöv, Budapest, 2005.

Vida Krisztina: Az európai integráció története. In: Európai közjog és politika, Osiris Kiadó, Budapest, 2003.

Wopera Zsuzsa: A házassági és a szülői felelősséggel kapcsolatos ügyek új eljárási szabályai a bővülő Európai Unióban. In: Magyar Jog, 2004/8.

Wopera Zsuzsa: Polgári eljárásjog - útban a jogérvényesítés felé. 50 éves a polgári perrendtartás. Novotni Alapítvány a magánjog fejlesztéséért, Miskolc, 2003.

Válogatott ítéletek az Európai Bíróság esetjogából. (szerk.: *Gátos György, Király Miklós, Tóth Tihamér*) KJK- KERSZÖV, Budapest, 2001, I. Kötet.

Az Európai Unió Hivatalos lapja, L 157, 48. évfolyam, 2005. június 21.

Official Journal of the European Union, L299, Volume 48, 16. november. 2005.

Amtsblatt der Europäischen Gemeinschaften C 332. 44. Jahrgang, 27. november 2001.

Internetes források

http://hu.wikipedia.org/wiki/Maastrichti_szerz%C5%91d%C3%A9s.

http://www.eu2004.hu/index.php?op=kozossegi_jog&id=3

<http://hvg.hu/eumindentudo/20041124eumine.aspx>

http://eurlex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!CELEXnumdoc&lg=en&numdoc=61985J0059

http://ec.europa.eu/civiljustice/simplif_accelerat_procedures/simplif_accelerat_procedures_ec_en.htm

http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/am/634/634333/634333hu.pdf

http://ec.europa.eu/civiljustice/adr/adr_ec_hu.htm

Felhasznált jogforrások

Római Szerződés. Az Európai Közösség Alapító Szerződése. Róma, 1957. március 25.

Egyesülési Szerződés. Brüsszel, 1965. április 8.

Maastrichti Szerződés. Szerződés az Európai Unióról. Maastricht, 1992. február 7.

Nizzai Szerződés. Az Európai Unióról szóló szerződés, az Európai Közösségeket létrehozó szerződések és egyes kapcsolódó okmányok módosításáról. Nizza, 2001. február 26.

A polgári és kereskedelmi ügyekben irányadó bírósági joghatóságról és bírósági határozatok végrehajtásáról szóló Brüsszelben 1968. szeptember 27-én kelt egyezmény

A polgári és kereskedelmi ügyekben külföldön történő bizonyításfelvételtől szóló egyezmény.

Hága, 1970. március 18.

A házasság felbontásának és a különválásnak az elismeréséről szóló egyezmény. Hága, 1970. június 1.

1971-es Luxemburgi jegyzőkönyv

1978. évi Csatlakozási Egyezmény Dánia, Írország, Nagy- Britannia és Észak- Írország csatlakozásáról

1982. évi Csatlakozási Egyezmény Görögország csatlakozásáról

1989. évi Csatlakozási Egyezmény Spanyolország és Portugália csatlakozásáról

1996. évi Csatlakozási Egyezmény Ausztria, Finnország, Svédország csatlakozásáról.

A polgári és kereskedelmi ügyekben irányadó bírósági joghatóságról és bírósági határozatok végrehajtásáról szóló Luganóban 1988. szeptember 16-án kelt egyezmény

2005/790/EK: A Tanács határozata (2005. szeptember 20.) az Európai Közösség és a Dán Királyság közötti, a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló megállapodásnak a Közösség részéről történő aláírásáról

A Tanács 1347/2000/EK Rendelete (2000. május 29.) Rendelet házassági ügyekben és a házastársaknak a közös gyermekekkel kapcsolatos szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról

2201/2003/EK (2003. november 27.) Rendelet házassági ügyekben és a házastársaknak a közös gyermekekkel kapcsolatos szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról

A Tanács 44/2001/EK Rendelete (2000. december. 22.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról

A Tanács 1346/2000/EK Rendelete (2000. május 29.) a fizetéseképtelenségi eljárásról

A Tanács 1348/2000/EK Rendelete (2000. május 29.) a tagállamokban a polgári és kereskedelmi ügyekben a bírósági és bíróságon kívüli iratok kézbesítéséről.

A Tanács 1206/2001/EK Rendelete (2001. május 28.) a polgári, és kereskedelmi ügyekben a bizonyításvétel tekintetében történő, a tagállamok bíróságai közötti együttműködéséről

Az Eurpai Parlament és a Tanács 805/2004/EK Rendelete (2004. április 21.) a nem vitatott követelésekre vonatkozó európai végrehajtható okirat létrehozásáról

Javaslat (2006. február 7.) az európai fizetési meghagyásos eljárás meghatározásáról szóló európai parlamenti és tanácsi rendeletre

A Tanács 2003/8/EK Irányelve (2003. január 27.) a határon átnyúló vonatkozású jogviták esetén az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés megkönnyítése érdekében az ilyen ügyekben alkalmazandó költségmentességre vonatkozó közös minimumszabályok megállapításáról.

A Tanács 2001/470/EK Határozata (2001. május 28.) egy Európai Igazságügyi Hálózat létrehozásáról polgári és kereskedelmi ügyekben.

1952. évi IV. Törvény (Csjt.) a Házasságról, a Családról, és a Gyámságról

1952. évi III. Törvény a polgári perrendtartásról

1994. évi LIII. Törvény a bírósági végrehajtásról

Nemzetközi magánjogról szóló 1979. évi 13. törvényerejű rendelet

Az európai bíróság ítéletei

Case: C-6/64 Costa vs. Enel

Case: C-281/02 Owusu vs. Jackson

Case: 59/85. Judgment of 17/04/1986, Netherlands State / Reed.